

Fondată: 1998
Anul XIX

ELANUL

Nr. 169
MARTIE
2016

REVISTĂ DE CULTURĂ EDITATĂ DE ASOCIAȚIA CULTURALĂ „ACADEMIA RURALĂ ELANUL”
DIN GIURCANI, COMUNA GĂGEȘTI, JUDEȚUL VASLUI

In memoriam

S-au împlinit 5 ani de la dispariția prematură a celui ce a fost Directorul Muzeului
Județean „Ștefan cel Mare” din Vaslui

IOAN MANCAȘ

(20 iulie 1951 – 29 martie 2011)

Gheorghe CLAPA

Motto: „*Rolul istoriei este să nu
lase să cadă în uitare virtuțile.*”
(Tacitus, c.55 – c.120)

În dimineața zilei de 29 martie 2011, ora 9.30, a încetat să mai bată inima generoasă a cărturarului de aleasă spiță, profesorul Ioan Mancaș, directorul Muzeului Județean „Ștefan cel Mare”, unul din animatorii constanți, timp de aproape patru decenii, ai spiritualității vasluiene. A plecat spre tărâmul amintirii cernite omul care și-a dedicat fără rezerve traiectoria întregii vieți unui ideal de mare noblețe de a fi un autentic Mecena contemporan al culturii. Doborât în inegala luptă cu boala, s-a retras cu specifica-i discreție în neființă, plătind implacabilul tribut naturii. Odată cu instaurarea deplină a primăverii, într-o zi aparent obișnuită, ni s-a anunțat o veste tristă, care ne-a tulburat și îndurerat adânc pe noi toți, colegi și prieteni ai lui Ioan Mancaș. Din nefericire, în aceea zi s-a întrerupt tragic, pe neașteptate, firul unei vieți demne, în maturitate și activitate creatoare, dăruită cu abnegație cercetării științifice și cu multă generozitate celor dragi sau apropiați lui. S-a stins fulgerător din viață colegul nostru, distins istoric și publicist, reputat specialist în domeniul muzeologiei, dispariția sa constituind o grea pierdere pentru cultura vasluiană. A trecut la cele sfinte, în neevadabilul dincolo, profesorul Ioan Mancaș, neostoit iscoditor al tezaurului de documente, publicist de o exemplară modestie și OM de o distinsă amabilitate. Cu speranța că a avut parte

de o dreaptă judecată cerească, mă voi ruga mereu pentru odihna sufletului său. Dumnezeu să-l aibă în pază!

Trecem prin viață anonimi și mulțumiți de sine, fără a lăsa urme prea adânci în timp și în amintirea celor ce ne-au cunoscut. Suntem ca o frunză ce crește pe ramul bătrânului copac, alinată de soare și bătută de vânturi, dar care la soroc se desprinde firavă și ofilită, pierzându-se în neant, neștiută de nimeni, fără nume și fără nici un mesaj posterității. Ei, răsfățații ursitoarelor, se nasc și trăiesc mai puțin pentru ei și mai mult pentru semenii lor, cei care trăind firesc lasă urme adânci de fapte și de idei la fiecare pas pe calea vieții lor, întipărindu-se pentru veșnicie în sufletele

generațiilor ce vor fi pe frontispiciul unei epoci. Sunt cei ce văd mai clar și mai departe cu ochii minții lor, cei ce simt cu întreaga ființă respirația și pulsul vremii în care se află, descifrând printr-o viziune profetică sensul lumii viitoare. Atâta vreme cât se află printre noi, acești aleși ai lui Dumnezeu ne uimesc cu sclipirea minții lor, ne apropie prin neliniștea lor creatoare și ne subjugă prin nemurirea împlinirii lor. Iar când au dispărut dintre noi, amintirile sunt mai vii și mai reale ca oricând, prezența lor e și mai puternică și atunci abia începem a pătrunde înțelesul tainic al cuvintelor și faptelor lor.

Fără îndoială, din această stirpe rară a făcut parte și Ioan Mancaș, un om ce a înfruntat cu zâmbetul pe buze opreliștile vremii și propriul destin, un suflet de o rară noblețe, izvorâtă din blazonul strămoșilor și din virtuțile poporului care l-a născut și o personalitate monumentală, pe cât de complexă pe atât de fascinantă. Acestui fiu al Moldovei i se cuvine un loc de cinste în panteonul marilor personalități ale acestei țări. Ioan Mancaș a fost un om de o rară modestie, care nu s-a considerat mai presus de semenii săi decât prin dorința de a face mai mult și mai bine, deși avea conștiința propriei valori. Era convins că inteligența sa scilpitoare, capacitatea nefirească de a memora și elocința care a făcut din el cel mai îndrăgit orator, nu ar fi rodit în fondul lor nativ fără aceea dorință, mereu viu și tot mai acută, de a cunoaște și a se instrui.

- continuare în pagina 2 -

In memoriam

IOAN MANCAȘ

- urmare din pagina 1 -

Copilăria sa, singura perioadă de calm și liniște dintr-o existență de veșnică frământare, s-a petrecut astfel nu sub semnul preocupărilor ludice, firești, ci sub cel al studiului neîntrerupt, care i-a dat nu numai posibilitatea unei uriașe acumulări de cunoștințe, ci și a formării unei concepții precoce despre lume și viață, bazată pe strădania și dăruire.

Lecturile copilăriei, largul orizont cultural pe care și l-a creat și propria vocație l-au atras iremediabil în grădina fermecată a muzei Clio, unde istoria rămânea pe ramurile timpului roadele pline de mister ale faptelor atâtor generații. La aceasta a mai contribuit și destinul, care l-a trimis acolo unde-i era locul, în lumea mirifică a eroilor antici, a marilor imperii feudale și a marilor confruntări contemporane. Copilul Ioan Mancaș făcuse din lectură nu un efemer și ocazional mijloc de divertisment, ci o pasiune perenă și puternică, dezvoltată până la limitele ei existențiale. Pasiunea lecturii a înnobilit și încă mai înobilează personalitatea atâtor oameni, dar și în această privință el era o excepție, citind cu o mistuitoare dăruire din mai toate domeniile, pe care le considera tot atâtea fascinante forme de manifestare ale cunoașterii umane. Științele naturii, fizica, matematica și astronomia erau pentru el jocuri ale minții, poezia și literatura beletristică se adresau sufletului și sensibilității, dar istoria, ei bine, istoria rămânea un teritoriu al infinitului și al visării în care se regăsea și se împlinea întreaga-i ființă.

Ioan Mancaș s-a manifestat polivalent și doct atât în domeniul de convergență științifică abia în formare pe trunchiul fecund al istoriei, cât și în domeniul literar ce implica o chemare interioară nativă, într-o epocă a tehnicismului și a specializării înguste, în care nu mai era timp pentru acumularea de cunoștințe „generale” și în care personalitatea se împlinea strict profesional. Ioan Mancaș a fost mai presus de toate un fanatic discipol al muzei Clio, pe care a slujit-o cum numai el a știut s-o facă, până în ultima clipă a existenței sale. Istoria i-a înaripat copilăria cu misterioasele edificii ale antichității și cu eroii turnirurilor medievale și tot ce l-a confruntat cu viața însăși, învățându-l să persevereze și să învingă. Și tot în istorie găsea refugiu și alinare în momentele de grea cumpănă, fiindcă numai faptele trecute pot da cele mai bune răspunsuri prezente și viitoare.

Bârladul este considerat, la origini, o așezare medievală, care s-a dezvoltat în contextul social-economic al Moldovei, afirmându-se ca un centru de tranziție pentru drumurile comerciale care traversau Țara de Jos a Moldovei. Abia la începutul secolului al XIX-lea, capătă contur ca așezare urbană și se remarcă prin apariția unor personalități care vor intra în istorie și se vor impune în viața economică, politică și culturală a țării. Secolul al XIX-lea este secolul în care se produc cele mai profunde transformări și în care și Bârladul va cunoaște din toate punctele de vedere, și mai ales pentru noi, al învățământului, o ascensiune prin care se va înscrie în rândul orașelor din Moldova și din țară. În secolul al XX-lea va deveni și va rămâne un puternic centru spiritual care a coagulat numeroase nume ale vieții culturale ale țării.

Născut la 20 iulie 1951 în orașul Bârlad, într-o familie de oameni onești și respectați, Ioan (Nelu) Mancaș a fost înscris în toamna anului 1958 la Școala nr. 4 de la „Podul Verde”. La 7/20 noiembrie 2006 a avut loc aniversarea a 150 de ani de la înființarea Școlii publice de fete nr. 1 – inaugurată la 7

noiembrie 1956 în chiliile bisericii Vovidenia, cuplată în 1928, când s-a inaugurat actualul local, Școala nr. 4 de băieți, cu care avea să funcționeze fără a comunica între ele, până în 1954, când au fost mixate și cunoscută ulterior sub acest nume. Școala a existat și există în mintea și inima celor care au luat prima dată lumina cărții de aici și care s-au împărțit din cunoașterea prin carte, oferită cu har de nenumărați slujitori ai acestei școli. Școala a renăscut și s-a regenerat prin copiii ei, cu fiecare nouă serie care i-a călcat pragul, la intrare sau la absolvire. Școala a rămas aici, ca un cuib în care s-au născut, le-au crescut aripi și au zburat serii după serii de elevi, de adolescenți, plini de vise, ducând cu ei, spre alte zări, dorințe și speranțe. Școala 4 trebuie să fie mereu, pentru fiecare dintre noi, centrul universului cultural și spiritual, izvor de satisfacții personale și colective. Școala este scena pe care cadrele didactice și elevii își joacă rolul, zi cu zi, ceas de ceas, mereu altul și totuși același. Școala e oglinda în care trebuie să ne privim permanent, îndreptându-ne defectele și adăugând câte ceva nou la frumusețea profesiei. Școala e locul unde cadrele didactice și elevii trebuie să vină cu drag și dor de muncă sfântă pe un ogor în care sămânța cunoașterii să încolțească, să crească și să rodească, udată de sudoarea frunții și a discipolilor, care trebuie convinși în fiecare zi, în fiecare ceas, că a învăța e spre binele lor, al părinților, al comunității și al țării pe care să o iubească ca pe sine și ca pe propria lor familie.

În 1958, Școala nr. 4 era de 7 ani mixtă și dispunea de următorul personal: Popa Ioan – director, Balan Neculai – director adjunct, 9 învățători și 19 profesori. La 7 decembrie 1958, prin inaugurarea Complexului școlar „Gheorghe Gheorghiu-Dej”, școala devine de 4 ani, până la 1 septembrie 1964, când va reveni ca școală generală de 8 ani. Din statul de plată pe luna septembrie 1959 aflăm că în funcția de director era Cazacu Maria. În această perioadă se învăța în două schimburi, dimineață și după-amiază, câte 8 clase pe schimb. În anul școlar 1964-1965 școala devine generală de 8 ani. Astfel, prin adresa nr. 318 din 21.05.1964 sunt transmise instrucțiunile Ministerului Învățământului cu privire la încheierea învățământului de 7 ani și trecerea la învățământul general obligatoriu de 8 ani. Conform adresei nr. 2006 din 27 iulie 1964 a Secției de învățământ a regiunii Iași, se transmite planul de învățământ pentru anul școlar 1964-1965. Pentru anul școlar 1964-1965 în funcția de director o întâlnim pe Sârbu Elisabeta, iar în cea de director adjunct pe Cazacu Maria. În ceea ce privește numărul de clase existau pe fiecare nivel câte două clase paralele și un număr de 287 elevi la clasele I-IV și 265 la clasele V-VIII, în total 542 elevi.

Dintre absolvenții clasei a VIII-a B, anul școlar 1965-1966, remarcăm pe viitorul profesor Mancaș Ioan, directorul Muzeului Județean „Ștefan cel Mare” Vaslui. Un mare animator al activităților extrașcolare din această perioadă a fost profesorul de istorie Moise Constantin, dirigintele lui Mancaș Ioan, care, așa cum reiese din memoriile sale, a organizat expediții pionerești și excursii, fiind vizitate numeroase orașe, locuri istorice, case memoriale, obiective turistice, realizând la fața locului impresionante lecții de istorie, geografie și cultură civică. Toate au fost consemnate în jurnale de bord sau în presa locală, la radio, în revista „Cutezătorii” și ziarul

„Contemporanul”. Pentru cel mai bun jurnal s-a primit premiul I pe țară „Pana de aur”.

Părinții lui Ioan Mancaș și, în primul rând mama, credeau în religia cărții. „Complexul Școlar” era școala care i se potrivea. Profesia părinților: tatăl Gheorghe – ceferist, mama Lidia – asistentă medicală. În vara anului 1966, a candidat pentru a deveni elev de liceu și a reușit. Beneficiind încă de la început de aportul unor valoroase cadre didactice, formate în celelalte licee din oraș, a preluat tradiția școlii bărlădene, impunându-se ca un valoros focar de cultură. Elevul Mancaș a avut privilegiul de a fi școlit de magistri recunoscuți. De la toți aceștia, în afară de cunoștințele de specialitate, a învățat elementul fundamental al existenței umane, munca, făcută cu perseverență, cu dragoste, cu dăruire, fără precupețirea eforturilor și cu eficiență și încredere în izbândă și în viitor.

„Complexul Școlar Bârlad”, prestigioasă vatră de învățământ și educație a format personalități respectate în țară și străinătate. „Complexul Școlar Bârlad” – o construcție deosebită destinată unei școli militare după model străin – unele astfel de școli existau și au mai supraviețuit la Breaza în județul Prahova și la Câmpulung Moldovenesc în județul Suceava –, transformată în școală civilă în urma unor limitări impuse în ceea ce s-a numit „Tratatul de la Varșovia”. În acea locație au fost transferați elevii majorității școlilor din oraș începând cu clasa a V-a și terminând cu elevii școlilor secundare. Sistemul de matricole numerice depășeau cu mult numărul 2000.

Clădirea „Complexului Școlar” părea sobră, măreață, impunătoare ca o Academie. Era Cetatea de învățatură de pe Dealul Morilor. Liceu cu faimă pentru atmosfera de studiu și de disciplină, bine cunoscute până dincolo de hotarele Tutovei. Construcție spațioasă, elegantă, modernă, prin ținuta ei impunătoare, îi obliga pe elevi la ținută, rigorile ei dându-le un statut aparte, căci era unul din marile licee românești. Clădirea liceului așezat pe o colină, oarecum izolată de restul orașului, impunea un respect aparte și crea atmosfera unei discipline cazone, cel puțin pentru cei interni. Liceul Teoretic de la „Complexul Școlar” Bârlad, o mare „fabrică de educație”, organizat puțin cam cazon, era văzut deopotrivă castel și cazarmă. Pe Dealul Morilor a apărut o școală frumoasă, curată, elegantă, cu copii care veneau să învețe carte și viață. Lumină multă, căldură, dragoste de ambele părți și totul era foarte bine.

Generației începuturilor, profesorilor pe care întâmplarea i-a reunit, în acea iarnă, în noua și impunătoare școală, se datorează renumelui și stilului liceului. Liceul din Dealul Morilor, o unitate prestigioasă din învățământul bărlădean, reprezintă o oază de lumină și de conduită în care s-au format numeroase generații de elevi. S-au distins personalități ale tuturor domeniilor de activitate în societatea românească. În acest lăcaș de spiritualitate, generații succesive au luat contact cu elemente fundamentale ale civilizației și culturii. Corpul său didactic, valoros și competitiv, a sădit în sufletul și conștiința fiecărui elev, atașamentul față de valorile fundamentale locale.

Într-o duminică de 8 decembrie 1958 a avut loc inaugurarea „Complexului Școlar Bârlad”. Baza materială a fost considerată, la momentul înființării școlii, ca fiind cea mai bogată și mai modernă din zona Moldovei. Era dotat cu laboratoare de fizică, chimie, biologie, cu o bibliotecă cum numai la Facultatea de

Filologie a Universității ieșene se afla. Avea o dotare deosebită în acele vremuri, cu cabinete tematice, săli și terenuri de sport. La „Complexul Școlar” erau foarte bune condiții de învățare: clase frumoase, imensul platou, sala de marmoră, cancelaria, toate erau motive de mândrie de-a fi elev acolo. Liceul teoretic era structurat pe două profile: real și uman.

Începutul de drum la școala nou înființată a fost făcut de profesori cu o pregătire profesională valoroasă, care au știut să însuflească elevilor dragostea față de învățatură și respectul față de școală. Pentru mulți elevi, profesorii au fost adevăratele modele de viață; este unul din motivele pentru care mulți absolvenți au îmbrățișat cariera de dascăl.

În anul 1965, s-a produs oficial separarea celor două licee din cadrul „Complexului Școlar”, Liceul Pedagogic și Liceul

Teoretic care, din motivele cunoscute la acea vreme, a primit denumirea Liceul „Gheorghe Gheorghiu-Dej”, menținută în actele oficiale până în anul 1977.

În acest lăcaș de spiritualitate profesorii au picurat stropi de înțelepciune în mintea elevilor. Generațiile acestor ani – profesori, părinți, elevi – au fost oamenii care au muncit din greu, au „sfințit locul”, au dovedit un spirit altruist, rar întâlnit, îndreptat spre reușita elevilor în perfecționarea ulterioară, postliceală și universitară. Fiecare generație avea „campionii” săi, admiși la diferite universități, ducând astfel renumele municipiului Bârlad și al „liceului din deal” în toate colțurile țării.

Faptul că elevii mergeau cu autobuzul la școală era ceva special pentru un oraș ca Bârladul. Deși nu conștientizau, erau mândri că învățau acolo, că aparțineau aceluiși spațiu.

În unele dimineți se organiza careu. Se așezau în curtea interioară, pe clase sub formă de careu. Directorul liceului aducea la cunoștință principalele probleme care interesau comunitatea de elevi.

Calitatea liceului s-a văzut la procentul de absolvenți intrați în facultăți. Era sarcina elevilor și a dascălilor lor care lansau noi capacități și competențe pentru toate treptele sociale. Absolvenții și-au împlinit destinele cu destinul altor școli, spitale, barouri, uzine, instituții de cercetare, universități, edituri etc. Foștii elevi ai „Complexului Școlar” au schimbat locul din bănci cu cel de la catedră, și la rândul-le au integrat societății alte minți luminate.

Biruind multiple lipsuri și greutăți, derivate atât din situația materială modestă a familiei, Ioan Mancaș a reușit ca în intervalul 1966-1970 să frecventeze cursurile prestigiosului Liceu Teoretic „Gheorghe Gheorghiu-Dej” (azi Liceul Teoretic „Mihai Eminescu”) din Bârlad. Dând curs doleanțelor familiei și pasiunii ce izvorăște dintr-o autentică vocație, Ioan Mancaș a venit la Iași pentru a se înscrie la Facultatea de Istorie-Filosofie a Universității „Alexandru Ioan Cuza”, specialitatea istorie. Când pășea pentru prima dată în Iași, toamna anului 1970 când și-a început studiile universitare, fosta Capitală a Moldovei, trăia una din cele mai strălucite perioade ale efervescentei ei intelectuale. Universitatea „Al. I. Cuza”, cea mai veche din țară era reprezentată de ilustre personalități ale științei și culturii românești. Este suficient să menționăm că cele două catedre – de istoria României și istorie universală – erau ocupate de profesori ca Mircea Petrescu-Dâmbovița, Nicolae Gostar, Constantin Cihodaru, Vasile Neamțu, Ilie Grămadă, Gheorghe Platon, Vasile Russu, Dumitru D. Rusu, Emilian Bold, Dan

Boțescu, Janeta Benditer, Dumitru Berlescu, Vasile Cristian, Aurel Loghin, Ioan Toderășcu, Ioan Agrigoroaie ș.a.

Odată intrat la Facultatea de istorie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași, Ioan Mancaș s-a dăruit cu frenezie și entuziasm studiului istoriei, pentru care avea pasiunea și cultura necesare, dar și avantajul cunoașterii profunde a limbii latine și a unor limbi moderne de largă circulație. Nu este de mirare, că încă de la primele contacte cu mentorii săi universitari, în rândurile cărora s-au aflat nume de referință în istoriografia română, aceștia l-au îndrăgit și l-au apreciat, arătându-se uimiți de bogăția cunoștințelor, de logica și de capacitatea de a reține cauzalitatea fenomenelor istorice. La toate aceste calități, Ioan Mancaș adăuga o memorie de-a dreptul fabuloasă și știința unei lecturi pe cât de rapidă, pe atât de selectivă și eficientă. Ioan Mancaș, tânăr student, nu putea să nu fie cucerit de climatul

intelectual al Iașului. Respectul și dragostea pentru cartea românească, pentru valorile autentice ale culturii naționale i-au marcat, încă din anii studenției, întreaga existență și l-au orientat spre cariera care-i va permite să-și exprime plener vocația și anume aceea de păstrător și propagator al comorilor noastre spirituale. Fascinat de mirifica lume a trecutului, între anii 1970-1974, a urmat cursurile Facultății de istorie a universității ieșene, beneficiind de șansa de a avea magistri iluștri. Încă din anii studenției se detașează prin seriozitatea preocupărilor, prefigurându-se parcă personalitatea marcantă a omului de cultură de mai târziu, rezultatele relevând o autentică vocație a istoriei, câștigând prețuirea și încurajarea dascălilor săi – spirite de mare noblețe și generozitate. În anul 1974 a devenit licențiat în istorie.

În toamna anului 1974 funcționează ca profesor de istorie la Școala generală din satul Sălceni, comuna Tutova, județul Vaslui, unde se afirmă prin temeinica pregătire profesională și prin calitățile sale pedagogice. Întrezărindu-i-se perspectivele, animat fiind de adâncirea pregătirii de specialitate, începând cu sfârșitul anului 1974 i s-a facilitat șansa de a fi muzeograf la Muzeul Județean Vaslui, nou înființat, pentru a-și folosi mai din plin cunoștințele acumulate.

Noua instituție muzeală se înființase în luna octombrie 1974. Ioan Mancaș a avut șansa să intre aici, fiind printre primii încadrați. În actuala clădire nu era nimic. Inițial au funcționat arhivele, coordonate de către profesorul Costică Ioan Gârneață, biblioteca județeană a cărei activitate era condusă de profesoara Eugenia Moldoveanu și proiectările. Toate aceste săli fuseseră destinate pentru Muzeul Județean Vaslui, muzeu mixt de istorie și etnografie, care peste trei ani a împlinit patru decenii de existență. Până la deschiderea oficială a muzeului, în 26 septembrie 1975, Ioan Mancaș a lucrat timp de un an pentru a realiza tot ce se poate vedea acum. Pentru el a fost a doua facultate. A beneficiat de sprijinul și ajutorul total dezinteresat a celui care a fost director până în 1997, aproape un sfert de veac, Constantin Popescu, și a doamnei Rica Popescu, soția acestuia, care a murit în 1983.

În 1974, directorul general al muzeelor din România, o mare personalitate a istoriei contemporane și a muzeografiei românești, Iulian Antonescu, i-a adus pe amândoi la Vaslui, în ideea de a înființa o nouă instituție, și lucrul acesta a reușit pe deplin. Atunci în 1975, muzeul vasluian era cel mai tânăr și mai bun muzeu din România. De la ei I. Mancaș a învățat tot ce știe în ceea ce privește munca de muzeu. Datorită lor și-a creat o seamă de relații indestructibile, pe care le-a cultivat, cu referire la anticariate, Biblioteca Academiei. Erau niște oameni care mai făcuseră niște muzee în România.

Născut la 6 noiembrie 1934 în Titeștii Vâlcei și plecat de pe plaiurile natale pentru a-și termina studiile gimnaziale și liceale la Sibiu și Râmnicu Vâlcea, Constantin C. Popescu a absolvit, în 1962, Facultatea de Istorie din Iași, după care și-a început activitatea de ctitor de cultură la Muzeul Castelului Bran, împreună cu soția sa – regretata Rica Popescu. În 1974, acest mare DOMN al muzeografiei românești a fost transferat la fostul Comitet de cultură al județului Vaslui, pentru a organiza noul muzeu înființat aici. Vasluiul îi datorează crearea și organizarea tânărului muzeu, a cărui activitate a coordonat-o între anii 1974-1997 unde, alături de arheologul Rica Popescu și de noul colectiv de specialiști, a pus bazele științifice ale colecțiilor muzeale și ale expoziției permanente. A reușit să ridice instituția la cel mai înalt nivel, organizând secțiile muzeului și Secțiunea Națională Anuală de Comunicări Științifice „ACTA MOLDAVIAE MERIDIONALIS”, cunoscută în țară și în străinătate și prin editarea „Anuarului” științific cu același nume. A inițiat și organizat ample cercetări arheologice în zonă, deschizând șantiere la Movila Răbâiei, Poienesti, Banca și, mai ales, „Curțile Domnești” din Vaslui, îmbogățind astfel informația istorică pentru aceste perioade și sporind considerabil tezaurul colecțiilor muzeale.

Născută la Bacău, în luna septembrie, ziua 19 a anului 1936, după absolvirea liceului urmează cursurile Facultății de istorie-filosofie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași, pe care o absolvă în anul 1961. Din 1962 se dedică muncii nobile și plină de satisfacții, de muzeolog, specialitate căreia îi va închina întreaga viață și capacitate de muncă. Din anul 1974 și până la încetarea din viață, la 4 mai 1983, muzeologul principal Rica Popescu a contribuit determinant la înființarea și dezvoltarea unuia dintre cele mai tinere muzee ale țării, Muzeul Județean Vaslui, deschis la 26 septembrie 1975. De la întocmirea tematicii de principiu pentru expoziția de bază, la structurarea

pe perioade și epoci, de la realizarea și fundamentarea științifică a secției de istorie medie a muzeului, Rica Popescu a înfățișat științific și expozițional o perioadă de aproape patru secole, care vorbesc despre dezvoltarea și prezența acestui spațiu colinar moldovenesc în cadrul general al istoriei noastre naționale. Cercetător și pedagog de profunzime și sobrietate, cu posibilități multiple de informare, de la izvoarele arheologice la cele scrise, interne și externe, Rica Popescu a fost, pentru cei din cadrul colectivului muzeului vasluian, în permanență, un sfătuitor și coleg de ținută, oferindu-le tuturor din experiența-i câștigată prin ani de studiu și cercetare. A avut un deosebit fler în ce privește activitatea muzeotehnică, aceste calități fiind verificate și confirmate cu ocazia realizării expoziției de bază și a celor tematice temporare organizate de-a lungul anilor în cadrul Muzeului Județean Vaslui.

Muzeologia românească îi datorează mult lui Iulian Antonescu, atât sub aspect instituțional, cât și în plan teoretic. Destinul a vrut ca el să funcționeze mai întâi ca director al Muzeului Regional Bacău, pentru ca din 1971 să i se încredințeze conducerea tuturor muzeelor din țară, ambele ipostaze oferindu-i un câmp vast de acțiune și posibilitatea de a pune în aplicare o serie de idei ce se detașau de canoanele muzeologiei tradiționale. Dacă anii 1957-1970 au fost cei mai prolifici în plan organizatoric, cele două decenii care au urmat ar putea fi definite ca o perioadă a renașterii muzeologiei românești, care a împletit munca de înființare a noii instituții cu cea de reorganizare și dezvoltare a celor deja existente pe baze științifice, folosindu-se mijloacele moderne de comunicare cu publicul. Multe dintre marile muzee constituite sau reorganizate sub directa îndrumare a lui Iulian Antonescu nu și-ar fi putut păstra entitatea, ținuta științifică și mesajul spre adevăr, fără diplomația activitate a acestuia, menită să înșele sau să adoarmă vigilența cerberilor ideologici, care din nefericire aveau ultimul cuvânt și aprobau fondurile necesare. Or, numai el, cu inteligența și elocința-i scilpitoare, cu șarmul său personal, izvorât dintr-o vastă cultură și inepuizabilă cavalcadă de vorbe de duh, cu tenacitatea și îndrăzneala ce nesocotea orice limite ierarhice, a știut de fiecare dată să găsească mijloacele de a obține acea „*captio benevolentiae*” absolut necesară pentru a convinge și pe cei mai îndărătnici și pentru a-și impune punctul de vedere. Iulian Antonescu a apărut cu dărzenie și înalt profesionalism interesele vitale ale instituțiilor muzeale și a desfășurat o intensă activitate teoretică și practică în domeniul muzeologiei, afirmându-se în plan intern și internațional. În calitatea sa de „simplu muzeograf cu investiții speciale” (cum îi plăcea să definească funcția ce i se atribuiseră la conducerea muzeelor țării) și de președinte al Comitetului Național Român ICOM, a participat efectiv la reorganizarea și modernizarea acestor instituții muzeale, la care se adaugă multe altele, de pe întreg cuprinsul țării!

Profesorul și cercetătorul Ghenuță Coman a reușit în cei peste 40 de ani de activitate didactică și științifică, să creeze o minunată colecție de valori materiale și spirituale, unică prin calitatea și diversitatea ei, dar, mai ales, grăitoare pentru continuitatea de locuire a spațiului est-carpatic. Bogata sa colecție reprezintă rodul unor eforturi îndelungate pentru cercetarea arheologică, făcută fie în cadrul unor șantiere organizate de instituțiile de profil ale Academiei Române sau de muzee, fie prin coordonarea unor eficiente periegeze, arealul vizat fiind zona dintre Prut și Carpați, dar cu precădere spațiul actualului județ Vaslui. Fără a uita vreodată că profesorul Ghenuță Coman va rămâne în istoria Muzeului Județean Vaslui prin donația colecției sale (1300 de piese), din 18 martie 1975, prin care s-a constituit Secția de Istorie Veche și Arheologie a acestei instituții. Din același an devine colaboratorul instituției vasluiene unde va desfășura o bogată activitate de cercetare

științifică, de educație. Rodul activității sale neobosite din această perioadă, a fost elaborarea repertoriului arheologic pentru care a efectuat o investigare sistematică în toate localitățile județului Vaslui. Rezultatele muncii de cercetare a profesorului Ghenuță Coman, de circa trei decenii, au constat în:

1. Materiale documentare din 211 localități cu 540 de stațiuni arheologice și 1.250 de așezări arheologice.
2. Piese (exponate) din silex, piatră, os, aramă, bronz, fier, ceramică etc. în număr de 1300.
3. Monede din aramă bronz, nichel, argint – romane, bizantine, românești etc. în număr de 136 bucăți.
4. Cărți istorice în număr de 43 de volume.

Din partea Muzeului Județean Vaslui au semnat de luare în primire a obiectelor donate, muzeograful Ionel Bauman și directorul Constantin Popescu.

Profesorul Ioan Mancaș a fost legat sufletește de instituția muzeală vasluiană, pentru că a pus și el părțica sa de contribuție la realizarea ei. Pleca noaptea cu trenul de ora 1, ajungea dimineața în București, se ducea la Arhivele Statului, la Academie, la Biblioteca Academiei, făcea fotocopii, căuta documente despre Vaslui. La ora 7, când intra prima dată, domnul Ionel Hozoc, șeful laboratorului, îl întreba dacă a mâncat, pentru că era galben la față și obosit. Îi dădea să mănânce, îi făcea o cafea. Apoi, își pregătea tot și trecea la treabă. Era tânăr, vijelios, spărgea munții, dar până la urmă l-au dărâmat ei pe el. S-au adunat eforturile, poate și niște stări de stres și a dat într-un diabet, în 1979, de care n-a mai scăpat.

La Muzeul Județean Vaslui a aflat acea ambianță fertilă ce i-a permis să-și desfășoare plener munca sa novatoare și competentă. Biruind vicisitudinile destinului, Fortuna, ezitând să-l întovărășească întotdeauna, Ioan Mancaș, probând integritatea morală și o constantă dragoste pentru profesia aleasă, și-a dăruit cu generozitate și pasiune întreaga energie și putere de muncă defrișării de noi orizonturi în cunoașterea istoriei poporului român, preluând și conducând cu zel mai departe făclia științei, preluată de la iubiții săi magiștri. Timp de aproape patru decenii s-a impus cu autoritate, ca o prezență constantă, de prim rang, pe frontul istoriografiei, realizând cu acribie științifică lucrări de sinteză și studii ce i-au adus autorului ei, ca o supremă răsplată morală, o binemeritată reputație pe plan local și național. Abordând cu curaj și tenacitate o tematică variată, Ioan Mancaș a afectat un loc prioritar în preocupările sale și elucidării unor aspecte esențiale din trecutul Moldovei, lansând după îndelungate strădanii soluții de erudiție și durabilitate.

Muzeele de azi nu mai sunt cele din deceniile trecute. Acestea și-au îmbogățit consid erabil patrimoniul, abordând cu îndrăzneală problemele-cheie, renunțând la prezentarea „în sine” a fiecărei epoci în parte, care fărâmița, pentru vizitator, marile procese istorice. Exigențele muzeografiei contemporane, spiritul critic al publicului, sporul de informație științifică adus de cercetările specialiștilor, cer reprofilarea unora dintre instituții, adâncirea tematicii, o grijă mai atentă pentru monumentele istorice și cele ale naturii. Dacă muzeograful reușește să participe la procesul instruirii marelui public, prin organizarea expozițiilor de bază sau temporare, el o face conștient și sistematic, valorificând rezultatele cercetărilor științifice proprii sau întreprinse de colegi. Activitatea științifică hrănește, în cel mai complex înțeles al cuvântului, viața fiecărui muzeu în parte, îi dăruiește personalitate și rosturi creatoare în viața cultural-științifică a întregirii țării. Această activitate științifică nu s-a desfășurat capricios, ci a ținut seama de specificul zonei în care s-a dezvoltat rețeaua muzeografică.

IOAN MANCAȘ – In Memoriam

Dr. Laurențiu CHIRIAC

Prin intermediul acestor cuvinte de suflet pe care le adresăm la împlinirea a 5 ani de la trecerea sa în neființă pe 29 martie 2016, dar - mai ales - răscolind împreună toate amintirile noastre despre un om care a avut devoțiunea de a fi reazăm al realizării oamenilor în viață, cei care nu au apucat să-l cunoască pe bunul director **IOAN MANCAȘ** au posibilitatea să o facă acum. O să observați că acest pasionat iubitor de „humă românească” a scos din uitare valori morale nebănuite la oamenii săi apropiați, a format caractere puternice, iar prin zâmbetul său suav ne-a încheșat destinele! Așadar, am avut de-a face cu un pasionat om al credinței intime și cu un om care a știut să-și protejeze apropiații!

Dispariția prematură din viața noastră în data de 29 martie 2011 a valorosului animator cultural **IOAN MANCAȘ** a lăsat un gol imens în inimile celor care l-am cunoscut, în special al slujitorilor muzei CLIO de la Muzeul Județean „Ștefan cel Mare” din Vaslui, instituția atât de dragă lui. Cu toții l-am stimat și i-am păstrat vie și nebulită

amintirea, fiindu-i recunoscători pentru ceea ce a făcut și face de acolo încă pentru noi! Oriunde am mers și vom mai ajunge în lumea aceasta, am luat cu noi câte ceva plăcut de la prețiosul OM DE CULTURĂ: iubirea aproapelui, credința strămoșească, înțelepciunea și răbdarea, dorul de casă și de tradiție, ba chiar virtutea de a fi român. A știut dintotdeauna să adulmece frumusețea vieții, deslușindu-i cele mai adânci taine. De aceea, și-a câștigat libertatea de a ne înțelege, de a avea bucurii, responsabilități, învățându-ne să ne descurcăm cu ele.

Mereu peregrin prin sufletele vasluiene, acest „DOMN al muzeografiei românești” ne-a adus și încă ne mai aduce și acum lumina și căldura inimii sale, învăluindu-ne de fiecare dată cu mângâierea vorbelor sale și cu tandrețea spiritului său. Cu siguranță că noi suntem cei care îi vom arăta că acesta este modul prin care Dumnezeu îl are acum în grijă! A știut dintotdeauna să se apropie de noi, pentru că a simțit că ceea ce făcea era pentru el o dulce și binemeritată descătușare a inimii.

Asta l-a făcut să vadă și altfel viața, înțelegând că ceea ce căuta la noi era chiar în interiorul său!

Cu tâmpilele încărunțite de dorința cunoașterii a tot ceea ce este simplu, natural și frumos în lumea aceasta, Domnul Director **IOAN MANCAȘ** și-a împlinit existența prin imensa sa bogăție sufletească și prin harul de a fi OM, așa încât putem spune că munca sa nu a fost în zadar și, cu siguranță, ea a sădit un rost în felul nostru de a fi! Îndelungatul său drum pe care viața i l-a croit, marcându-ne nouă existența cu importante sale fapte, ne va fi model în tot ceea ce gândim și facem! Dacă la toate aceste merite ale sale, adăugăm și faptul că Domnia Sa a contribuit decisiv la educarea spiritelor noastre, la încheșarea unei familii puternice și la bunăstarea acesteia, atunci putem avea imaginea completă a unui destin împlinit pe tărâmul umanității.

IOAN MANCAȘ mai poseda o calitate ce-l făcea unic printre contemporanii săi - era sinteză și anticipație! Avea puterea să străbată cu mintea ceața viitorului. Cea mai

mare izbândă a geniului lui a fost această întoarcere a culturii vasluiene cu fața către viitor. **IOAN MANCAȘ** nu a fost un copac fără rădăcini și nici n-a fost nevoit să-și întindă coroana sub un soare străin ca să rodească, ci a constituit sinteza totală și genială a culturii noastre vasluiene, căci el cunoștea întregul program de preocupări al cărturarilor înaintași și l-a dus cu atâta mândrie chiar și în Europa, înobilându-l cu frumusețea sa spirituală și cu extraordinara sa erudiție. **IOAN MANCAȘ** reprezenta personalitatea de excepțională complexitate, în stare să refacă în dezvoltarea sa individuală drumul de secole și tipologia intelectuală a unei culturi întregi a județului Vaslui, ducându-le pe culmi. El era, în același timp, erudit cu uluitoare lectură de spirit modern și universal.

În decursul celor peste 35 de ani de muncă în muzeologie a inițiat, desfășurat și a condus activități de cercetare științifică, a format și apoi a completat colecții în număr de peste 200.000 de piese care au intrat în patrimoniul cultural al statului român. Vasluiul îi datorează, alături de familia RICA ȘI CONSTANTIN POPESCU, crearea și organizarea tănărului muzeu din localitate, unde - alături de noul colectiv de specialiști - a pus bazele științifice ale colecțiilor muzeale și ale expoziției permanente.

A reușit să ridice instituția la cel mai înalt nivel, organizând Secțiile Muzeului Județean „Ștefan cel Mare” Vaslui și Sesiunea Națională Anuală de Comunicări Științifice „ACTA MOLDAVIAE MERIDIONALIS”, cunoscută în țară și în străinătate și prin editarea *Anuarului* științific cu același nume. În timp, a inițiat ample cercetări arheologice în zonă, sprijinind deschiderea unor șantiere la Movila Răbăiei, Poienești, Banca și, mai ales, „Curțile Domnești” din Vaslui, îmbogățind astfel informația istorică și sporind considerabil tezaurul colecțiilor muzeale.

IOAN MANCAȘ a reprezentat figura singulară a celui mai cunoscut om de cultură din județul Vaslui din ultimile decenii. El a scris istorie și a compus portrete ale marilor personalități academice ale județului Vaslui, îndreptându-se cu curiozitatea lui creatoare spre tot ceea ce înseamnă *știința istorică*. Pentru mulți dintre noi, **IOAN MANCAȘ** era „genius loci” al culturii

vasluiene, făptură stranie și pură, de o neînțeleasă rețineră în a persevera în intuiții. Și-a format cultura dinspre antici către moderni, preluând limba latină drept instrument esențial al expresiei, alături de alte limbi de mare suflu cultural. Cărturar de intensă umanitate, deschis către lume și viață!

IOAN MANCAȘ a absorbit, pe de o parte, înțelepciunea rafinată, diversitatea și policromia de tip oriental, iar pe de alta - cărturăria savantă, cunoștințele enciclopedice și logica raționalistă. Această simbioză l-a format ca pe primul savant integraționist cultural al județului Vaslui, iar moștenirea sa culturală a determinat direcțiile, metodele și conținutul actului autentic spiritual.

Dorind fericire și prosperitate județului său, **IOAN MANCAȘ** aspira să-l facă cunoscut și demn de interesul și atenția oamenilor politici, cercetătorilor, literaților și călătorilor de orice fel. A fost nevoie de implicarea sa directă în reușita Festivalului Umorului „Constantin Tănase” sau a manifestărilor din cadrul „Săptămânei artelor” ori în afirmarea Festivalului internațional de folclor „Hora din străbuni”. Totodată, vasta sa operă scrisă se constituie într-un for științific care valorifică pe deplin moștenirea culturală a județului Vaslui și a neamului din care se trăgea acest enciclopedist.

În fine, despre bunul CĂRMUITOR se poate vorbi foarte mult, dar ceea ce contează cu adevărat acum este faptul că ne-a lăsat un prețios tezaur al desăvârșirii culturale, iar noi va trebui să îl apreciem și pe mai departe pentru curajul pe care l-a avut de a nu ne lăsa destinul fiecăruia la marginea lumii, ajutându-ne și recuperându-ne mereu! De aceea, putem să-i admirăm și acum, dincolo, pasiunea și vioiciunea cu care ne-a crescut și ne-a purtat de grijă, simțindu-ne mereu mândri de el și profund datori pentru ceea ce a făcut pentru noi! Ne lipsești, dragă DIRECTORE! Nu te vom uita nicicând!

Așadar, o viață împlinită de om care și-a clădit singur faima și care a intrat deja în binemeritata-i eternitate. Lucid și înveșmântat în purpura glorioaselor sale fapte, Profesorul și Directorul **IOAN MANCAȘ** va rămâne în memoria noastră cu multă prețuire!

Ioan Mancaș aduce la Vaslui „Academicienii Iașilor”

Profesorul Ioan Mancaș, directorul Muzeului Județean „Ștefan cel Mare” Vaslui, este coautor al unei ample lucrări, intitulată „Academicienii Iașilor (secolele XIX-XX)”, editată la Iași, în cadrul Institutului de Cultură, la care profesorul Ioan Mancaș a lucrat împreună cu cercetătorii Lavinia Mărgăritan, membru al Academiei Române, din Iași și fost laureat la Vaslui, în cadrul Sesiunii de Comunicări Științifice „Acta Moldaviae Meridionalis” eveniment care sa desfășurat recent la Vaslui, în organizarea Muzeului Județean „Academicienii Iașilor” este o carte-document, care vorbește despre 58 de personalități care însoțesc istoria Academiei Române, provenind din județul Iași. Printre ei li regăsim pe Mihail Songhiovici, Theodor Rosetti, Eftim Racoviță, Alexandru Șușu, Iacob Săgăneț, Alexandru Xeropot, Spăru Mareș etc. Mulți dintre academicienii menționați au avut o influență directă asupra județului Vaslui, cum este cazul, de exemplu, al academicianului Eftim Racoviță, al cărui nume, pe lângă cel lui Ștefan cel Mare, îl poartă și o localitate din județul nostru, unde se află, transformată în muzeu, casa copilăriei sale. Theodor Rosetti, unul dintre principalii fondatori ai societății literare „Junimea” a intrat, și el, prin județul Vaslui, ocupând mai multe funcții: cea de profesor, președinte al Consiliului județului și președinte al Tribunalului Vaslui.

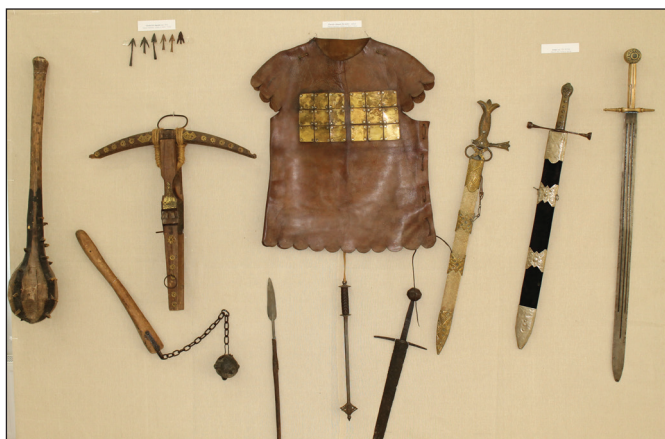

(M.L.)

Expoziția de arheologie „Civilizația medievală în Moldova”

Dr. Laurențiu CHIRIAC

Expoziția „*Civilizația medievală în Moldova*” - organizată de către Muzeul Județean „Ștefan cel Mare” Vaslui, în colaborare cu muzeele din Iași, Bârlad, Suceava, Bacău și Botoșani - a fost deschisă publicului în data de 18 februarie 2016, în Sala „Arta” a muzeului vasluian. Invitații la această acțiune au fost arheologii COSTICĂ ASĂVOAIE de la Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași și MIRCEA OANĂ de la Muzeul „V. Pârvan” Bârlad, precum și restauratorul expert DAN FĂRTĂIȘ de la muzeul din Suceava. Organizatorul acestei expoziții a fost dr. LAURENȚIU CHIRIAC de la muzeul vasluian.

Expoziția a cuprins peste 200 de obiecte de patrimoniu care reflectă preocupările de bază ale oamenilor de atunci și civilizația Moldovei medievale. E vorba de arme (săbii, spade, scuturi, vârfuri de lance, de sulită și de săgeată, tun de mână, bombardă, pumnale, cuțite, topoare de luptă, harbaletе, băte cu țepi, baltage, buzdugane cu peceti etc.), piese de cavalerie și harnașament, obiecte de podoabă și accesorii (cercei, mărgelе, inele, paftale, aplice etc.), monede, ceramică ornamentală și de uz casnic, porțelanuri, obiecte de cult, elemente de artă decorativă, steaguri de luptă, unelte agricole și meșteșugărești, cahle și discuri ornamentale.

Totodată, la această manifestare au fost invitați să susțină microrecitaluri elevii de la Grupul vocal-instrumental „Izvorașul” și cantautorul Romică Brunchi din Vaslui.

Expoziția „*Civilizația medievală în Moldova*” a avut ca scop principal conștientizarea importanței și semnificației istoriei medievale a Țării Moldovei, prin ilustrarea culturii sale materiale, a spiritului epocii și a celei mai reprezentative personalități medievale: Ștefan cel Mare. Obiectivul principal al acestei ample acțiuni l-a reprezentat sensibilizarea grupului-țintă (elevi, profesori, oameni de cultură) și a altor persoane interesate asupra importanței și înțelegerii civilizației medievale în Moldova, dar și a rolului jucat de târgurile Vaslui, Bârlad și Huși în acea perioadă.

Istoria medievală a Moldovei a reprezentat o perioadă de pace, bogăție și maximă dezvoltare a culturii materiale și spirituale, dar și de sângeroase războaie pe care oamenii locului au trebuit să le poarte. Cu toate acestea, marii voievozi

ai Țării Moldovei au înțeles că adevărata putere a statului și a oamenilor săi nu o dă întinderea pământului și nici abundența resurselor naturale, ci munca, principiile morale și seriozitatea cu care un popor știe să-și croiască destinul său istoric. Tocmai de aceea, putem vorbi despre Evul Mediu din Moldova ca despre o epocă de sinteze creatoare, în care arta și cultura au îmbinat înțelepciunea cuvântului cu frumusețea imaginii. O artă calmă și luminoasă, deopotrivă, în care sacrul și profanul au coexistat armonios. Artă medievală din Moldova se reprezintă și acum pe sine, simplu și măreț, tronând misterios peste timp.

În ceea ce privește județul Vaslui, putem spune că atestarea documentară a orașelor medievale **Bârlad** (28 iunie 1401), **Vaslui** (31 martie 1423) și **Huși** (17 decembrie 1487) și, apoi, dezvoltarea acestor importante orașe comerciale și vamale ca reședințe ale **ținuturilor Bârlad-Tutova, Vaslui și Fălciu** au făcut ca această zonă să devină una importantă pentru acele timpuri. Spre exemplu, **Vasluiul** a devenit reședință temporară voievodală (prin ansamblul **Curților Domnești**), iar **Bârladul** a fost sediul Vorniciei Țării de Jos. Ambele târguri au devenit, deci, **capitale ale Țării de Jos a Moldovei**, iar **Hușii** drept **reședință episcopală**. Astfel, nu întâmplător, în muzeele județului Vaslui și în ambianța unor locuri legendare, devenite astăzi monumente istorice - cum sunt **Movila lui Burcel, Podul Înalt** (legat de strălucita victorie din 10 ianuarie 1475 a voievodului Ștefan în fața turcilor), **Curțile domnești din Vaslui** (1435) și **Huși** (1495), apoi **Cetatea de pământ de la**

Bârlad (1476), **bisericile și mănăstirile** importante din județ (Biserica „Sf. Ioan Botezătorul” din Vaslui - 1490; Biserica „Sf. Petru și Pavel” din Huși - 1495 și Biserica „Adormirea Maicii Domnului” din Bârlad - 1636, mănăstirile Grăjdeni, Bujoreni, Florești, Adam, Rafaila, Lipovăț, Moreni etc.), dar și **casele și conacele boierești** - se poate reconstitui întreaga epocă medievală a acestor meleaguri, dincolo de vitregiile timpului și ale oamenilor.

Expoziția reflectă climatul mental al epocii, căci structurile mentale medievale din Țara Moldovei erau structuri de percepție, comportament și atitudine. Aceste structuri ale **mentalului colectiv medieval** constituiau, de fapt, o

paradigmă comună de gândire și un model general uman cu o apartenență a tuturor de atunci la un ansamblu comun de referințe definitorii.

Pentru Evul Mediu, religia (credința) era prima structură mentală definitorie a oamenilor și consta în acea modalitate specifică, intrinsecă, de a privi lumea și viața, de a le relaționa cu o ordine superioară dependentă, bine definită și stăpânită - cea divină, tocmai pentru o mai bună acomodare și chiar luare în stăpânire a lumii. De altfel, orientarea omului medieval era biunivocă - axată pe relația sacru/profan, căci exista în el aceeași ființă care tindea cu obstinție să-și sporească puterea și să-și concretizeze libertatea, dar exista în el și o altă ființă care a găsit în dependența asumată și în neputința față de propriul său univers mijlocul cel mai bun al unei coincidențe cu sine.

Religiozitatea omului de atunci apărea, inevitabil, ca fiind expresia mentală (intelectuală) a acestei neputințe de a cuprinde cu mintea și sufletul tot universul. Spiritul profund religios al omului medieval reprezenta, de fapt, o **formă specifică de identitate** a sa, prin repercutarea în lumea terestră a superiorității ultime a unei lumi transcendente, inefabile - sacralitatea. De altfel, sacru (supranaturalul) - era tot ceea ce nu aparținea lumii terestre, dar care, într-un fel sau altul, o potența și, odată cu ea, (sau prin ea) influența și viața oamenilor. Era vorba, deci, despre o paradigmă mentală universală, incomensurabilă, care condiționa gândirea umană de o forță distinctă de voința sa. De aici, originea ideii de Dumnezeu ca fiind un dat al conștiinței, o aperccepție transcendentală, venită ca arhetip dintr-o structură de adâncime a psihicului uman. Sacru creștin reprezenta, așadar, o **omniprezență în interiorul firescului existențial** și apărea atunci când invizibilul întemeietor se manifesta în vizibil, în timp ce supranaturalul era atestat în chip tangibil. Universul cotidian al vieții omului medieval era, astfel, atins de această **“mirabilă sămânță”** a sacralității - adică, de contactul permanent, spontan și intim cu miracolul, invizibilul și incomprehensibilul, cu tot ceea ce era dincolo de simț și chiar de bun-simț.

La urma urmei, fiecare **civilizație** are un sistem dominant de valori, care servește drept cadru oricărei gândiri, acțiuni, sentiment sau creație. În Evul Mediu, oamenii nici nu gândeau și nici nu simțeau exact ca noi. Nu simțeau și nu gândeau mai bine sau mai puțin bine, ci - pur și simplu - **altfel**, printr-o altă prismă, cu ajutorul unui alt sistem. Exista o sensibilitate medievală, o gândire medievală, un mod de a acționa medieval, o iubire medievală, o ambiție și o artă medievală. Așadar, atunci **creștinismul** era mai mult decât o **stare socială**, era un **mod de a exista**, o **forță catarhică de purificare umană**,

iar virtutea credinței presupunea și anumite **ritualuri** ale credinciosului care respecta o ritmicitate a rugii (a invocării divinului).

În sensul celor de mai sus, putem spune că **omul medieval** s-a perceput și s-a introdus pe sine într-o lume dependentă de o ordine superioară celei pământești, o lume care “ființa” sub “privirile” unei puteri divine absolute. Această percepție venea din orizontul său christic și, ca atare, constituia modelul său de viață, căci el se știa drept “ființă a lui Dumnezeu” și coborât din El. De aici și această reprezentare mentală, care devenea o realitate medievală profundă, raportată mai mereu la cuvântul Dumnezeu - ca esență a spiritualității sale creștine. Pentru omul medieval, descifrarea misterului existenței sale, descoperirea miracolului și a frumuseții acestuia erau considerate drept semne ale primirii Părintelui Ceresc, revelat în istorie, pe deplin, în persoana lui Iisus Christos, întru care locuia trupește plinătatea Dumnezeirii și care era conceput teologic ca Sfânta Treime de Persoane divine. Așadar, mentalul colectiv medieval se înfățișa sub forma sa creștină, primordială, ca o încreere a divinului mântuitor și ca un spațiu spiritual conceput ca o “casă a omului”, situată eschatologic în “brațele Părintelui divin”. Tocmai acest mod de a privi și de a înțelege lumea și viața reprezenta dimensiunea centrală a spiritualității omului medieval, axat, deci, pe comunicarea spirituală între un Dumnezeu care “vorbește” și un credincios care “ascultă”.

În fond, stările de spirit și mentalitățile oamenilor medievali optau între *laic* și *religios*, deși **Biserica** era ea însăși nu numai o formă de instituționalizare a credinței, dar și un

factor de consolidare a puterii de înțelegere, de formare a unei “pedagogii a neamului”, de raportare spirituală a enoriașilor la valorile morale și, nu în ultimul rând, de apărare împotriva necunoașterii și a limitelor de înțelegere. Găsim în climatul cultural și spiritual al epocii medievale nu numai o sumă de năzuințe, stări de spirit, angoase existențiale, dar și un izvor neseecat de moralitate pentru timpurile ce au urmat, în spiritul acelei grave responsabilități asumate pentru viitor. Am conturat tot acest **climat mental medieval** pentru că nu s-a înțeles întotdeauna că sentimentele religioase erau, pentru cei de atunci, ca niște candelă aprinse întru lumina cunoașterii, ca niște lumini de veghe și izvoare de tărie sufletească, atunci când alții ar fi dorit să le transforme pământul sau sufletul într-un dezolant pustiu, fără credință și fără speranță de mai bine. **Biserica** i-a adunat cu milostivire pe toți enoriașii sub înaltul cupolelor sale, solidarizându-i în speranță, spirit, iubire, smerenie, **tărie morală** și chiar **sugestie estetică**.

Scurtă notă despre câteva monede otomane

Sorin LANGU, Cristian ONEL

Prezentăm în această scurtă notă șapte monede otomane descoperite pe teritoriul Bârladului în perioade de timp diferite. Monedele au fost vizionate de noi doar prin prisma fotografiilor, iar ca indicație metrologică avem greutatea primelor șase. La primele două monede imaginea este inversată.

AE. Para. Mustafa III (1757-1774), 0.36 grame, perforată, Constantinopol
Nuri Pere¹ p.216, nr.639

Billon. Para. Abdulhamid (1174-1789), Nuri Pere p.225/nr.681, 0.78 grame

AE. Para. Mustafa III (1757-1774), 0.45 grame, perforată, Constantinopol
Nuri Pere p.216, nr.639

Billon. Para. Abdulhamid (1174-1789), 0.79 grame
Nuri Pere p.2245 nr.681

Billon. Kuruş, Mustafa III (1757-1774), 18.77 grame
Nuri Pere p.216, nr.635

AE. Imitație 2 hayriye altin, Mahmud II (1808-1839), perforată
Nuri Pere p.243, nr.745

Billon. Kuruş Abdulhamid (1774-1789), 18.15 grame, Constantinopol
Nuri Pere p.224, nr.675

Monedele otomane constituie principalul nominal pe piața românească încă din sec.XV. Perioada din care datează monedele reprezintă o perioadă de criză din istoria Imperiului Otoman, perioadă care culminează cu marea devalorizare din anii '20 – '30 ai sec. XIX. Kuruş-ul este nominalul principal otoman, ele concurând cu nominalurile din argint olandeze și spaniole. El se menține la o greutate de peste 18 grame din care 60% argint.² În 1789 se produce o masivă devalorizare kuruş-ul ajungând la puțin peste 12 grame din care 54% argint. Primele două monede ca și ultima par a fi monede folosite ca imitații decorative folosite pe post de accesorii feminine. Pledează găurile din cele trei monede ca și starea bună de păstrare a monedelor.

Dacă proveniența monedelor este menținută, considerăm utilă publicarea acestui lot de monede, în contextul în care monedele prezentate oferă noi informații despre circulația monetară din zona Bârladului.

Note:

¹ *Osmanlılarda Madeni Paralar*, Istanbul, 1968

² Ş.Pamuk, *A Monetary History of the Ottoman Empire*, Cambridge University Press, 2003 p.163

Obiceiuri de MARTIE sau MĂRȚIȘOR

Dan HORGAN

În prima parte a lunii sunt zilele Babelor (zilele Martei sau Dochiei) și există o mulțime de povești despre aceste zile, ilustrând lupta dintre iarnă și primăvară, dintre întuneric și lumină. Martie mai este denumit mart, marte, marțiu, mărtișor („Marte/ Strâmbă parte/ La o parte”), Marta, făurel și Germănar (Încolțitorul) acum natura începând să prindă viață și culoare.

Tradiția populară ne învață că sărbătorile femeiești tare trebuie păzite, mai tare decât cele bărbătești, pentru că femeia e mai iute. Într-o sărbătoare femeiască, cum e Chirica, Marina, Catrina, Nicuvioasa (Cuvioasa Paraschiva), ia să îndrăznești ceva și-i videa! Da în sărbătorile bărbătești, cum e Sf. Gheorghe, ori Sf. Neculai etc., chiar să îndrăznești să lucrezi, nu ți-e nimic, că barbatul e mai îngăduitor, după cum e și Sfântul Soare – el totdeauna luminează; da femeia, încă luna, ea câteva zile cât e plină luminează, că se vede noaptea ca de la soare, și pe urmă iar se pișcă! Ia uite-te la Dochia amu, ce direge! Amu-i ploaie, amu cald, amu vânt, amu iar frumos; așa-i femeia!

În credința populară se spune că Martie e cea mai nesănătoasă lună; mart se numără din ziua de Sf. Toader și ține mai tot postul. În ziua ceea femeile până la miazăzi se îmbăiază, pentru a fi sănătoase și a nu avea visuri rele tot anul din pricina strigoaicelor, că atunci umblă mai tare. În săptămâna lui Sf. Toader, cum asfințește soarele, nu se iese din casă, nici nu se aduce apă, căci strigoaicele atunci umblă cu moroaicele și cu vâcolacii și spre Sf. Toader își împart teritoriile și ce au să facă peste tot anul, și umblă tot postul. Mart a luat de la făurar și prier câte câteva zile, ca să arate că el e mai tare, și de aceea el are mai multe zile decât lunile celelalte.

În luna martie trebuie respectate credințe și interdicții vechi transmise din generație în generație, credințe ilustrate mai jos. Dar fiecare serbătoare vor cere o vom întâlni în această lună ca și în viitoarele articole vor avea particularitatea ei.

În martie, la lună nouă, gospodina ia mătura și, măturând, zice de trei ori: „Mart în casă, puricii și bolile afară!”. Urzica e cea dintâi buruiană a lui mart, e ca mart de iute și tare, cine o mănâncă se întărește. Nu se rostește cuvântul șarpe în luna lui mart, căci toată vara îți iese în cale. Apa de ploaie din luna lui martie se adună și cu ea se spală fetele pe obraz făcându-l mai curat. În luna lui mart cine are guturai e sănătos peste an.

La începutul lui martie se seamănă mazăre, linte, mazărice, iar în regiuni mai calde ovăz, seacă, orz, fân și trifoi, mazăre, salata, pătrunjel, ridichi, ceapă, spanac, varza nemțească. Acum se împrăștie gunoiul pe câmp acoperind parcelele cu gunoi, ca să păstrați căldura, se greblează livezile de mușchi și se curăță pomii de mușchi și omizi cu o mătură vârtoasă, se sădesc acum pomișori și se începe altoiul spre sfârșitul acestei luni. În luna lui martie se afumă în toate zilele casele cu rădăcină de iarbă-mare obicei care ferește locuințele de orice molimă. Neaua din Mărtișor împuținează vinul. În luna lui Mart cine are guturai e sănătos peste an.

La începutul fiecărui început de lună se fac și prevestiri de vreme și anume: Martie vânturos – mai frumos. Dacă martie-i cu rouă, după Paști mult plouă. Cu cât mai uscat va fi martie, cu atât mai umed va fi aprilie. Dacă tună în martie sau de cântă cucul în luna lui martie, are să fie anul mănos. Dacă în Mărtișor nu poți semăna ovăzul de ploi multe, atunci nici toamna nu vei putea semăna grâul de ploi multe.

Făurel (Mart) recunoaște că dacă nu i-ar fi rușine de frate-său cel mai mare, de Faur, ar degera vițelul în vacă și oala în foc, și copilul în pânțece la mamă; dar el e numai iute, n-are putere.

Mart a luat de la Faur două zile și ei pentru acelea se bat. În mart, când e vântul cel mare, cu ger, atunci e bătaia lor, se prind, se sfarmă.

Primele zile din martie reprezintă vremea „babelor” ce marchează ieșirea treptată din iarnă și instalarea primăverii și constituie un scenariu de înnoire a anului agrar însoțit de aprinderea rituală a focurilor, afumarea anexelor gospodărești, prepararea alimentelor rituale.

Mitul Babei Dochia este unul dintre cele mai vechi și importante credințe populare românești, găsindu-se în mai multe variante. Poziția „babelor” din folclorul Românesc este una mult mai privilegiată decât cea din tradițiile Evului Mediu Apusean. În afară de sensul de „femeie bătrână”, în limba și credințele românilor cuvântul „babă” are o mulțime de alte conotații care duc spre o mitologie ancestrală daco-getică unde babelor și moșilor le era rezervat un loc extrem de important ca părinți, strămoși și inițiatori. În unele sate de la noi unele babe încă mai sunt privite ca „ființele cele mai de-a dracului”, de unde probabil termenul de babă era însoțit în poveștile copilăriei aproape întotdeauna de atribute peiorative de genul: cloanță, cotoroanță, hârcă, talpa iadului.

De tradiția Dochiei se leagă semnificația celui mai frumos obicei de primăvară – Mărtișorul – adevărată funie a anului care adună laolaltă zilele, săptămânile și lunile în două anotimpuri (iarna și vara), simbolizate de șnurul bicolor făcut cadou la începutul anului agrar.

În mare, mitul Dochiei circumscrie în mod strălucit celor două aspecte ale Principiului Feminin: Primul este acela al preafrumoasei fecioare, păstorită neprihănită, fata regelui Decebal, de care se îndrăgostește însuși împăratul Traian. Hăituită de soldații romani, Dochia cade istovită în sanctuarul natural al munților și îl imploră pe Zamolxe (sau pe Maica Domnului, în variantele de după creștinarea românilor) să o salveze de soarta umiltoare de a ajunge trofeu de război. Zeul milos o transformă, alături de oițele ei, în stanele de piatră de pe Muntele Ceahlău care pot fi admirate și astăzi.

Al doilea aspect legendar este dat de Baba Dochia, deja bătrână, sub formă de cloanță și zgripturoaică. Fiul Babei, celebrul Dragobete, se căsătorește împotriva dorinței ei, iar pentru a-și teroriza nora, Baba Dochia o trimite cu un ghem de lână neagră, în miez de iarnă, la râu, să-l spele până când se albește. Disperată, fata începe să plângă, iar atunci apare un tânăr frumos pe nume Mărtișor, care-i dăruiește o floare roșie magică ce albește lâna neagră. Întoarsă acasă, fata este acuzată de Baba Dochia că Mărtișor ar fi ibovnicul ei. Apoi, Baba Dochia, se îmbracă cu cele 9 cojoace ale ei și pornește cu oile la munte. Pe parcursul zilei, Baba se dezbracă treptat de cojoace, care aveau să simbolizeze Babele calendaristice de la început de Mărtișor, dar iarna nu trecuse, iar vremea se face nemiloasă, pedepsind Baba pentru răutatea ei. Începe să ningă, iar Baba și oile sale îngheață pe munte, transformându-se în stane de piatră. Asemenea „oameni de piatră” se pot vedea în diferite locuri din Carpații Orientali și Meridionali dar trecutul își păstrează misterul legendelor de o frumusețe inestimabilă. Vechimea cultului „babelor” pe teritoriul Daciei este atestată și de venerarea unor monumente megalitice de forma unor pietre antropomorfe naturale, care se numesc în mod curent Babe. Și în Ceahlău se găsește astfel de monument înalt de cinci coți înconjurat de aproximativ 20 de pietre cu simbolistică de oaie. Din această statuie de babă curge un izvor neseccat de sute de ani. Statuia nu e așezată pe nici un soclu. Este dificil de spus dacă

natura și-a arătat în acest monument fantezia ei sau dacă mâna iscusită a unui artist a plăsmuit-o așa. Este probabil că ea a folosit cultului vreunor idoli păgâni, ai cărui slujitori aveau obiceiul să facă ceva prin mijloace fie naturale, fie magice, prin care să poată sluji uimirea gloatei lesne crezătoare, sau credința în divinitate.

Și cum începutul de an agricol era și o perioadă încărcată de energii nefaste de care se făcea „vinovat” soarele vătămător al primăverii, antichitatea a oferit și o soluție: mărtișorul care are ca efect contracararea acțiunii soarelui alb întrupat prin bănuțul de argint. Denumit popular și mărtiguș sau mart, vestitorul primăverii, oferit acum mamelor și iubitelor, este o reminiscență a cultului soarelui, care s-a păstrat în România până acum sub forma a numeroase superstiții, datini, credințe și tradiții populare. Mărtișorul care este un obicei vechi specific teritoriului țării noastre, pe care nu îl regăsim în trecut la alte popoare. În timp, tradiția mărtișorului a fost preluată și de alte populații de la sud de Dunăre. Obiceiul dăruirii mărtișorului este moștenit de la daci și romani și își are originea în credințele și practicile agrare.

Mărtișor, numele popular al lunii martie, este de origine latină Martius. După vechiul calendar roman, 1 martie era prima zi din an, în care se celebra sărbătoarea Matronalia. În această zi aveau loc serbările lui Marte zeul forțelor naturii, al primăverii și agriculturii, ocrotitor al câmpului și turmelor. La vechii traci, aceleași atribute le avea zeul Marsyas Silen, considerat inventatorul flautului, al cărui cult este dedicat fertilității și al vegetației și stau la originea simbolului cu numele de Mărtișor. Acestui zeu îi erau închinată sărbătorile primăverii, ale florilor și fecundității naturii. Se pare că sărbătoarea romană a matronaliilor s-a suprapus în spațiul românesc peste echivalentul local al acesteia, personajul tradițional Baba Dochia.

Tradiția românească spune că primele 9 zile ale lunii martie sunt considerate zilele babelor și că fiecare dintre noi în această perioadă trebuie să își aleagă o babă, numind-o „baba mea” și urmăresc cu atenție vremea, încercând să-și prevestească viitorul an în funcție de aspectul zilei: o „babă” însoțită și senină anunță un an bun și liniștit. Dimpotrivă, o „babă” mohorâtă și ploioasă sau cu zăpadă înseamnă că urmează un an plin de necazuri și de supărări.

Flăcăii își aleg, din februarie, o zi a babei și, cum va fi ziua, așa va fi și nevasta lui: urâtă, frumoasă etc. În această perioadă, vremea este la fel de instabilă, precum firea babelor. Bineînțeles că fiecare dintre noi ne dorim o babă frumoasă și însoțită dar poate mai sunt și cei care preferă o babă urâtă, zăpăcită și neliniștită?

O veche legendă spune că Baba Dochia, umblând cu oile prin pădure, torcea lâna din furcă și, găsind un bănuț de argint, i-a făcut gaură, legând-o cu un fir de ață. Asta a fost de 1 martie și de atunci a luat ființă obiceiul. De altfel, în credința populară, Soarele este asemănat cu un ban de argint. Purtat la gât, la piept sau la mână, acest mărtișor (adică banul de argint cu șnur alb și roșu) semnifică în tradiția populară prietenia cu Soarele de la care primim căldură, veselie, sănătate, voie bună, frumusețe, curățenie.

Săpăturile din siturile arheologice au scos la iveală mărtișoare cu o vechime de peste 2.000 ani. Aceste descoperiri denotă că pe vremea dacilor simbolurile primăverii erau confecționate din timpul iernii, urmând să se poarte după ziua de 1 Martie. Pe atunci mărtișoarele erau fie niște pietricele colorate înșirate pe o ață, fie o monedă sau mai multe, legate cu fire subțiri de lână albe și negre (în unele locuri alb cu roșu). Culoarea roșie era dată de foc, sânge și soare – însemnând nașterea și viața, adică femeia. Iar albul era limpezimea apelor, culoarea norilor, zăpada rece și pură – semnificând înțelepciunea bărbatului.

De altfel șnurul mărtișorului exprima împletirea inseparabilă a celor două principii ca o permanentă mișcare a materiei. El semnifică schimbul de forțe vitale care dau naștere viului, necurmatul ciclu al naturii. Atunci când vine pe lume un copil, prima sa hrană, după naștere, este laptele mamei sale. Ea l-a hrănit, mai întâi cu sângele ei, și apoi cu laptele ei. Culoarele alb și roșu au

rămas din antichitate și până în zilele noastre ca simbol al sexelor, ele fiind regăsite și la bradul de nuntă și înmormântare.

Aceste mărtișoare erau purtate la încheietura mâinii sau prinse în piept cu un ac, iar fetele credeau despre ele că le vor aduce noroc, frumusețe și le vor feri de razele arzătoare ale soarelui verii și nu vor avea pistrui tot anul. Mărtișorul, care este de fapt, până la urmă, o fărâmă de soare, se poartă de la 1 Martie și până când vin berzele sau rândunelele, ori înfloresc cireșii. La lună plină șnururile se scot și se leagă de crengile pomilor pentru că este aducător de noroc și rod bogat, iar cu moneda respectivă cumpărau caș și vin roșu, pentru că tot restul anului pielea lor să fie albă și moale iar obraji roșii. Se mai obișnuia să se pună sub cloșcă sau să se păstreze la icoană pentru caracterul lor de talisman solar.

Se credea că purtătorii mărtișorului nu vor fi pâliți de soare pe timpul verii, că vor fi sănătoși și frumoși ca florile, plăcuți, drăgăstoși și norocoși, feriți de boli și de deochi. Pe vremuri, fetele ieșeau în grădină de cum se desprimăvara, luau mărtișorul și-l aruncau în sus, spre soare, zicând: „Sfinte Soare, sfinte Soare, / dăruiescu-ți mărtișoare, / în locul lor mă ferește / de pistrui ce mă-negrește. / Ia-mi te rog negrețile/și dă-mi albețele, /fă-mi fața ca o floare/sfinte Soare, sfinte Soare”.

Și astfel, 1 martie, Mărtișorul, devine o zi în care fiecare femeie primește acest dar ca simbol al primăverii, al dragostei sau prieteniei dar de fapt în trecut, mărtișoarele erau dăruite de femei, bărbaților.

Pe la mijlocul sec. XIX, bănuțul cu șnur care apăra de boli, deochi și friguri și aducea noroc, sănătate și bunăstare a fost adoptat și de orășeni. Datina devine astfel una dintre cele mai îndrăgite tradiții neaoș românești. În locul banului găurit, s-au făcut în ani tot felul de mici figurine simbolizând norocul: clasică potcoavă, trifoiul cu patru foi, coșarul, buburuza sau figurina care simbolizează primăvara: ghiocelul. Între timp, așa zisul „elan” al meșterilor a transformat mărtișorul în tot felul de figurine care nu mai au nicio legătură cu semnificația inițială. Șnurul „de arnici și găitan” este înlocuit cu fir de mătase, păstrându-se doar culorile roșu/alb cu înțeles simbolic.

Dincolo de obiceiuri și simboluri legate de mărtișor, el rămâne ca o întrupare a bucuriei de a trăi, a dragostei de viață, un semn prin care noi, oamenii salutăm renașterea naturii odată cu venirea primăverii. Mărtișorul rămâne, peste timp, simbolul soarelui atotputernic și al purității sufletești.

Dacă în 5 martie am prăznuit Moșii de iarnă, în 6 martie a fost Lăsatul secului pentru Postul Paștilor, prezentă atât în calendarul popular, cât și în cel bisericesc, străvechea sărbătoare păgână, prag cosmic al trecerii de la iarnă la vară, Lăsata Secului a fost adoptată și adaptată de creștinism, ca ultim nivel pregătit înaintea smerenia Marelui Post, păstrându-și farmecul obiceiurilor arhaice, dar căpătând noi valori, întru spirit, prin morala creștină.

Conform calendarului popular creștin cât și celui ortodox, **ziua de 9 martie**, sărbătorește pe cei 40 de Mucenici uciși în Sevastia, numiți în tradiția populară Mucenicii sau Măcinicii și încheierea ciclică a zilelor babelor și are pentru spiritualitatea populară o conotație aparte. După tradiția geto-dacică au fost 44 de mucenici, atâtea fiind și zilele dintre 9 Martie și 23 Aprilie, ziua Sfântului Gheorghe care în tradiția populară este străjer al timpului cald, lui fiindu-i încredințate cheile vremii. La porunca lui, se deschide ciclul vegetațional, când iarba înverzește, codrul înfrunzește și pământul se deschide marcând intrarea în anotimpul cald și anul pastoral, care se va încheia neapărat de Sf. Dumitru când începe vremea rece. Acum este marcată și sosirea păsărilor și trezirea la viață a șerpilor și a tuturor insectelor care este un nou semn al venirii primăverii.

Soldați creștini ce au trăit pe timpurile împăratului Licinius, unul dintre marii prigonitori ai creștinătății, acei viitori 40 de Sfinți Mucenici făceau parte din Legiunea a XII-a Fulminata din Armenia. Mare parte dintre ei romani de origine, dar și greci cu armeni. Se zice, că ei au refuzat închinarea la idoli declarând în fața

gubernatorului Agricolaie că îl vor urma pe Iisus Hristos. Revoltat de cele auzite și plin de pizmă, generalul îi întemnițează pe cei 40 pentru opt zile și supuși în tot acest timp la torturi greu de imaginat, timp în care se spune că Mântuitorul li s-a arătat întărindu-le astfel credința și pregătindu-i pentru cele ce aveau să urmeze. După aceste chinuri, guvernatorul i-a condamnat la moarte prin înghețare în lacul Sevastiei fiind un ger cumplit și un vânt rece. Pe la miezul nopții însă, unul dintre cei 40 de mucenici, nemaiputând îndura frigul alergând spre focul ce ardea pe mal, aprins de către slujitorii idolilor unde a și murit pe loc.

Cei rămași să îndure gerul au început să se roage și s-a petrecut o minune: la ceasul al treilea din noapte o lumină puternică și caldă precum soarele a strălucit încălzind apa lacului, gheața s-a topit și 40 de cununi strălucitoare au pogorât asupra mucenicilor. Unul dintre soldații de pază, înmărmurit că în miezul nopții o lumină din cer încălzește apa și că o cunună din cele 40, pogorâte peste mucenici, nu are peste cine să se așeze, s-a aruncat în apă, mărturisind creștinătatea. Și pentru că au fost scoși vii din lac, trupurile lor au fost duse la mal unde li s-au sfărâmat gleznele cu ciocane din fier și lăsați apoi să moară, corpurile ulterior fiind arse iar oasele și cenușa împrăștiată în apa lacului. După trei zile, cei 40 s-au arătat în visul episcopului Petre, cerându-i să-i scoată din apă. Creștinii, la îndemnul episcopului, le-au scos și îngropat trupurile cu mare cinste.

Acum în calendarul popular sunt efectuate anumite ritualuri, reminiscențe, probabil, a unor practici precreștine, specifice începutului de an nou: aprinderea focurilor, purificarea spațiului, pregătirea alimentelor rituale, efectuarea unor practici de pomenire a morților, începerea simbolică a celor mai importante activități economice, prevederea vremii și belșugului în noul an.

În ajunul zilei de 40 de sfinți se aprind focuri ritualice din gunoaiile rezultate din curățirea terenului și anexelor gospodărești. Alături de caracterul ritual, acest obicei avea și un rol practic. Când fumul se întetea, membrii gospodăriei treceau sau săreau peste flăcări în funcție de vârstă, astfel încât fumul să pătrundă prin haine.

Datorită focurilor aprinse prin curți și grădini, satele se confundau în dimineața zilei de 9 martie cu niște nori de fum. Considerând că fumul rezultat de la aprinderea focurilor nu ar fi fost suficient pentru alungarea șerpilor care ieșeau în această zi din ascunzișurile lor, se afumau cu o cârpă aprinsă cotloanele gospodăriei.

În credința populară se considera că în ziua de 9 martie sfinții mucenici se adună pentru a participa la un sobor de dezghețare a pământului pentru sănătatea și norocul oamenilor și de slobozire a căldurii, ei bătând, în acest scop, cu ciomegele în pământul înghețat. Această practică a fost uzitată pe arii relativ extinse se credea că pământul era bătut cu maiurile, cu toiagele, măciucile sau botele de către Moși, spirite ale strămoșilor, identificate în Calendarul creștin ortodox cu cei 40 de Sfinți Mucenici, sătenii din unele zone se îndemnă strigând în cor: „Patruzeci de sfinți voinici, / Dați cu bătele-n pământ, / Ca să între frigul, / Și să iasă căldura!” sau „Intră frig și ieși căldură, / Să ne fie vreme bună / Pentru plug și arătură”.

La 9 martie, în toate comunitățile rurale era obiceiul de a se scoate plugul la arat, momentul fiind marcat de respectarea unor interdicții sau de oficierea unor practici cu caracter simbolic. După ce, în luna februarie (luna lui Faur), fierul plugului era trecut prin foc de către fierarul satului și reparat iar între plugari se încheiau înțelegeri pentru întovărășire la arat, în dimineața acestei zile plugul era scos în fața casei în mod festiv. Acesta era momentul ce deschidea, de fapt, ciclul sărbătorilor de primăvară, presărat cu numeroase obiceiuri. În cadrul ceremonialului de scoatere a plugului, se înjugau câte 4-6 boi la un plug de lemn în deplină curățenie trupească și sufletească. În dimineața zilei de 9 martie, zi de muncă și de sărbătoare, abundau practicile cu rol purificator, femeia din casă fiind principalul protagonist în desfășurarea practicilor. După aducerea plugului în fața casei, plugarii, de obicei

doi la număr, stăteau cu capetele descoperite înaintea boilor, iar gospodina ieșea din casă având într-o mână traistă pentru plugari iar în cealaltă ținând un vas cu apă sfințită, tămâie și un șomolog de busuioc. Femeia se apropia de plug și de carul în care se afla restul atelajelor specifice acestei lucrări agricole, le înconjura de trei ori, în sensul mișcării aparente a soarelui, femeia rostea, într-o solemnitate deplină, următoarele: „Cât de curată este tămâia și agheasma, așa de curăți să fiți și voi / Și să umblați nedespărțiți la arat / Și nici când să nu dați peste vre-un strigoi sau moroi care să vă facă rău”. Urma apoi stropirea cu agheasmă, afumarea cu tămâie și așezarea unui ou cu rol fertilizator înaintea carului. Dacă acesta va rămâne întreg după pornirea carului, atunci și plugarilor le va merge bine pe toată durata anului agricol. Plugarii primeau traista cu mâncare, după care femeia vărsa agheasma rămasă la picioarele animalelor. Totodată se obișnuia că în coamele plugului să se pună acum și un colac împletit în opt, numit Crăciun, păstrat în casa de la Crăciunul trecut, ca simbol al fertilității.

După acest moment plin de solemnitate, desfășurat în curtea casei, plugarii porneau cu plugul către câmp sau către grădina din apropiere, unde marcau o brazdă simbolică de bun început sau de „pocinog”, după care dejugau și hrăneau animalele iar ei se ospătau în mod ritualic pe brazdă. Aici, sub prima brazdă, îngropau un ou așezat ritualic în fața boilor sau doar coaja lui pentru un an cu rod bogat. Semnificația oului îngropat este de origine precreștină, oul fiind considerat măsura tuturor lucrurilor de început, el având aici rol augural și protector în desfășurarea aratului.

Asemănător oricărui început de anotimp și de an, în ziua de 9 martie se făceau numeroase pronosticuri meteorologice ale noului an. Se consideră că dacă îngheață pământul spre ziua de 40 de sfinți, toamna va fi lungă și nu va fi brumă iar porumbul se poate semăna cât de târziu, că tot se vor coace foarte bine; iar dacă nu îngheață, apoi toamna cade bruma devreme și din cauza aceasta sătenii trebuie în primăvară să semne cât de devreme. Se spune că dacă plouă în această zi, va ploua și de Paști iar dacă tună, vara va fi prielnică tuturor culturilor. Cum va fi timpul în ziua de Măcinici, așa va fi toată primăvara.

Dar sărbătoarea creștină suprapusă cu cea de început de an agricol tradițional a și generat o sărbătoare tradițională românească, Mucenicii sau Măcinicii. În credința populară în această zi, 9 martie, ultima zi a Babei Dochia, zile capricioase ale îngemănării iernii cu primăvara, lăsând loc zilelor moșilor, zile mai calde și mai calme. Moșii închipuind de fapt sufletele morților. Se credea că aceste suflete patronau viața pământenilor, mai ales la pragurile de timp, la cumpenele dintre anotimpuri, adică în preajma echinocțiilor și solstițiilor, reveneau de unde pleaseră acum când natura se trezește la viață. Funcția funerară a zilei de 9 martie, sărbătoare a morților, iese și mai bine în evidență în satele moldovene, unde se făceau praznice cu care ocazie se dă celor adunați pomană mucenici, fasole bătută, nuci, poame, alune cu lumânare aprinsă și un pahar cu băutura.

Obiceiurile și ritualurile descrise mai sus puteau fi întâlnite în satele noastre până în preajma celui de-al doilea război mondial. Odată cu instalarea comunismului, ele au dispărut din obișnuință sătenilor, în special după ce aratul a început să fie executat mecanizat. Astăzi, dintre toate practicile străvechi, mai persistă obiceiul ca femeile să coacă în ziua de 9 martie colăcei din aluat dospit, numite „sfințișori” sau „mucenici”, reminiscențe ale idolilor neolitici ai fertilității.

Se mai păstrează, timid ce este drept, prin unele sate prepararea unui colac mai deosebit din aluat dospit. O stilizare a formei umane, cu gură cu urechi și cu nas, dar orb, cu formă antropomorfă a cifrei opt, cifra echilibrului cosmic numit „Uitată”. Colacii sunt fierți în apă cu zahăr, scorțișoară și nucă, simbolizând lacul în care au fost aruncați Sfinții Mucenici, apoi copti. După ce sunt scoși din cuptor sunt unși cu miere de albine și presărați cu nucă măcinată, după care sunt împărțiți sacramental copiilor din vecini, pentru pomenirea tuturor morților care în timpul anului ar fi fost uitați sau nepomeniți.

Prima sâmbătă din Postul Paștelui este „Sâmbătă lui Toader”, este o sărbătoare cu dată mobilă, zi importantă pentru tinerii de la sate.

În zona montană mai ales, fețele și băieții merg la cules de plante, o plantă cu totul deosebită fiind popilnicul, care are o aromă deosebită și stimulează creșterea părului.

Tot astăzi fețele trebuie să-și taie din plete ca să aibă un par mai lung și mai des, precum coama cailor, se spune în popor.

Bărbații, în zorii zilei, țeșeau caii și aveau grijă de ei pentru că erau chiar emblemele sfântului respectiv.

Aceste tradiții încă se mai păstrează în unele zone. După ce își pregătesc caii, oamenii organizează diverse concursuri. Femeile în schimb nu trebuie să muncească astăzi, mai ales după asfințit.

Postul Paștelui, început pe 14 martie, numit în tradiția populară și Postul Mare sau Postul Păresimilor, este cel mai lung post de peste an, întinzându-se pe o perioadă de șapte săptămâni și precede sărbătoarea Învierii Domnului, fiind un post greu și aspru, mai ales în ultima săptămână, denumită Săptămâna Patimilor.

Acest post face referire la postul de 40 de zile și 40 de nopți ținut de Mântuitorul Iisus Hristos, înainte de a începe propovăduirea Evangheliei.

Conform credinței populare, Postul Mare este împărțit în două perioade: Postul Păresimilor, care ține până în Duminica de Florii și Postul Paștelui, reprezentat de ultima săptămână, Săptămâna Mare.

În Postul Paștelui credincioșii se abțin de la alimentele interzise (carne, ouă, pește, brânză, lapte), dar, totodată, trebuie să adopte o atitudine spirituală, fiind îndemnați la rugăciune și purificare sufletească.

Pe parcursul întregului post există așa-numitele dezlegări la pește, când cei care postesc au voie să consume mâncăruri din pește. Zilele când au loc dezlegările la pește sunt de Praznicul Bunei Vestiri și de Florii.

Biserica scutește de postul de hrană pentru trup copiii, femeile gravide, lăuzele și bolnavii, însă asta nu înseamnă că se pot lipsi de postul spiritual și de rugăciuni. Totodată, în Postul Paștelui nu se fac nunți, botezuri și nu se țin petreceri, practic zilele de naștere nu se serbează, iar distracțiile fără prea mult fast.

După ce au ținut post, creștinii trebuie să se spovedească pentru a putea, mai apoi, să se împărtășească. Acest lucru, spovedania, presupune mărturisirea păcatelor și căință și se face, de obicei, în ultima săptămână de dinainte de Înviere.

Tot în ultima săptămână a postului Paștelui, în fiecare biserică creștin-ortodoxă, se oficiază „Deniile”, unele dintre cele mai frumoase și înălțătoare slujbe religioase, săvârșite după orele 18-19, seara.

Ziua de 17 martie în calendarul creștin-ortodox, prăznuiește sărbătoarea Sfântului Alexie, omul lui Dumnezeu. În popor, ziua aceasta se mai numea Moș Alexa, Alexiile –Corn înflorit, Alexa cel Cald sau Ziua Șarpelui. Acesta s-a născut în cetatea Romei și a fost unicul copil al nobililor Eufimian și Aglaida. Era un copil liniștit, care nu îndrăgea nimic din bucuriile deșarte ale lumii în care trăia. Când a împlinit vârsta căsătoriei, tatăl său l-a însurat, în ciuda împotrivirii sale, cu o tânără bogată, urmând astfel să aibă demnități deosebite în cadrul Imperiului Roman. Dar în noaptea nunții, când cei doi se aflau în odaie, Alexie și-a scos inelul din deget și luându-și rămas bun de la mireasă, a părăsit în taină casa părintească și a plecat la Edesa, unde va viețui aproximativ 18 ani pe lângă Biserica închinată Maicii Domnului. Aici a dus o viață austeră, plină de umilințe, trăind din milă enoriașilor. Când se face cunoscut celorlalți, ca om al lui Dumnezeu, el se înspăimântă de lauda oamenilor ca de o primejdie de moarte și în taină pleacă spre Biserica Sfântului Pavel din Tarsul Ciliciei. Însă, corabia cu care călătorește naufragiază, luată de vânturi și purtată pe ape până la Roma, locul nașterii sale. Sfântul Alexie a văzut în această întâmplare mâna lui Dumnezeu și astfel a hotărât să meargă la

casa tatălui său și acolo, sub chip de străin, să-și petreacă în continuare cu pocăință cealaltă vreme a vieții sale. Ajuns în casa părinților, nemaifiind cunoscut de nimeni, a fost luat în derădere și batjocorit de servitori. I s-a permis totuși să își clădească o colibă mai spre fundul curții. Aici și-a petrecut restul zilelor, în rugăciune, trăind numai cu pâine și apă. Când a simțit că i se apropie sfârșitul, el a alcătuit o scrisoare pe un petic de hârtie, a strâns-o în mână și întinzându-se și-a dat sufletul în mâinile lui Dumnezeu în ziua de 17 martie a anului 411.

Împăratul Onoriu, printr-o viziune avută, a plecat, împreună cu patriarhul să-l întâlnească pe preacuvios și găsindu-l în mort în coliba lui, a citit în fața mulțimii biletul în care se arăta cine era cel care trăise atâta vreme în umilință și batjocură. Atunci, mulțimea înspăimântată și rușinată au luat trupul din care viața plecase, și l-au îngropat cu cinste în biserica Sfântului Apostol Pavel. Moaștele sale, acolo unde s-au aflat, au vindecat mulți oameni aflați în suferință.

Așadar, datorită vieții sale deosebit de aspre, pline de umilință, credință, a lipsei dorinței de mărire, Sf. Alexie este cunoscut în rândul creștinilor ca „Omul lui Dumnezeu”. În calendarul popular, Cuviosul Alexie, serbat în ziua de 17 martie, este considerat a fi patronul tuturor viețuitoarelor care au hibernat în subteran (reptilele, mai ales) sau au stat ascunse sub coaja copacilor, sub pietre, în scorburi (insectele, numite gujulii) și care se trezesc, acum, la viață.

Sărbătoarea cunoscută sub numele de Alexii face parte din același ciclu ritualic de înnoire a timpului calendaristic, în prag de primăvară.

Astfel, la șase luni după Ziua Crucii, sărbătorită la 14 septembrie, când se spune că Sfântul Alexie încuie Pământul, pentru a-i feri pe oameni de pagubele pe care micile vietăți le pot provoca, iar în ziua de 17 martie este momentul în care, potrivit tradiției, Cuviosul Alexie încălzește și redeschide pământul pentru a elibera vietățile din hibernare și pentru a pregăti pământul de arătură.

Se zice că Sf. Alexie ar mai fi avut mai multe înfățișări. O legendă povestește că, deoarece omul avea mult de suferit din cauza insectelor, Dumnezeu le-a adunat pe toate și le-a închis într-o cutie și l-a chemat pe Alexie s-o arunce în apa mării. Ajuns la destinație, Alexie nu a putut rezista curiozității și a deschis cutia, astfel încât toate acestea s-au răspândit din nou pe pământ. Pentru că nu a ascultat de Dumnezeu, Alexie a fost transformat în cocostârc și pedepsit să adune, între 17 martie și 14 septembrie, insectele împrăștiate. Legenda conține și un sămbure de adevăr, căci în preajma acestei zile este perioada întoarcerii berzelor și cocostârcilor.

Alexa cel Cald era socotit stăpânul șerpilor, prin urmare ziua de 17 martie era cel mai des asociată cu șarpele și numită respectiv Ziua Șarpelui.

Se zicea, că dacă întâlnești în ziua lui Alexie orice fel de șarpe, atunci acesta trebuia omorât, altfel se spunea că el îți lua puterea.

Șarpelui nu i se pronunța numele de ziua lui pentru a-i putea fi câștigată bunăvoința pe timpul verii. În cazul în care cineva rostea din greșeală cuvântul șarpe, acesta trebuia să spună neapărat un descântec. În unele regiuni, se făcea un foc mare într-o groapă, se puneau într-o oală apă și o bucată de mămăligă, ca să aibă șerpii ce bea și ce mânca, ca să nu iasă din groapa aceea toată vara. Nu trebuia luat în mână nici un obiect ascuțit, deoarece se credea că omul va vedea numai șerpi pe tot parcursul anului.

Sărbătoarea mai este numită și Ziua Peștelui sau Retezatul Stupilor, pentru că peștii încep să se zbată în ape, iar albinele ies din stupi. Pescarii susțin că Sfântul Alexie este cel care aduce peștii din adâncurile, unde au iernat la suprafața apelor. Ei obișnuiau să țină post negru toată ziua sau să prindă un singur peștișor, pe care, după ce-l descântau îl mâncau ritualic, crud, în speranța unui an spornic la pescuit.

În ziua de Alexii, oamenii de la sate obișnuiau să aprindă focurile prin livezi, acestea simbolizând curățenia rituală a gospodăriilor pentru a ajuta soarele să depășească momentul echinocțiului de primăvară. În zorii zilei se măturau și se greblau curțile, livezile și grădinile, iar gunoaielor li se da foc. Tinerii săreau, altă dată, peste focurile făcute din frunzele strânse cu o zi înainte și cocenii adunați de prin grădini, unde sunt puse să ardă fructele sfințite la Ziua Crucii (14 septembrie), în credința că vor fi feriți de boli pe întreg parcursul anului și, de asemenea, că vor fi feriți de pucei.

Focurile aprinse în zorii acestei zile prin livezi sau prin grădinile caselor aveau și o semnificație fertilizatoare, ziua fiind un important moment în calendarul pomicol tradițional. Astfel se credea că ograda va fi păzită de insecte, iar oamenii și vitele de boli și mușcăături de șarpe. Tot în această zi se legau tulpinile pomilor fructiferi cu paie ca să nu dea omizile pe crengi.

Femeile obișnuiau să afume gospodăria cu cărbuni aprinși peste care puneau petice de țesături, busuioc sau tămâie, înconjurând livada și gospodăria de trei ori. De asemenea, se considera că spiritele malefice din natură, precum și toate jivinele (insecte, reptile, rozătoare) cuibărite în jurul casei în timpul iernii, puteau să fie îndepărtate cu ajutorul zgomotelor făcute bătând în fiare vechi sau sunând din clopoței pentru a speria târătoarele. Pentru îndepărtarea vietăților dăunătoare, femeile făceau un amestec din făină de porumb și apă pe care îl puneau la cele patru colțuri ale hotarului proprietății fiecărei gospodării.

Această credință impunea interdicții specifice de muncă. În mod special, femeile nu aveau voie să toarcă, să țese, să depene sau să folosească foarfecele, acul sau furca de tors, să nu le vină gânganii în casă. Era interzis, de asemenea, să se aducă în casă lut și surcele, iar dacă lutul era adus din timp, acum se înmuia cu apă și se astupau cu el toate găurile și fisurile de la sobă, crezându-se că, în felul acesta, se astupau și ochii șarpelui iar oamenii erau feriți de mușcătura lui. Din această zi le era permis oamenilor să ucidă șarpele, atunci când acesta le ieșea în cale.

Tot acum se făceau și previziuni meteorologice. Se zicea că de Alexii, încep să cânte broaștele. Dacă broaștele cântă înainte de 17 martie, atunci e semn că primăvara va fi lungă și rea; dacă încep să cânte de Alexii, atunci e semn că vor urma zile călduroase.

Se mai credea în popor că Sfântul Alexie mai avea și o altă putere, în momentul când se sătura de iarnă, lua un tăciune aprins și îl afunda în zăpadă și începând cu acel moment zăpada se topea și începea cu adevărat vremea de primăvară.

Mai sunt și astăzi sate în care tradițiile populare de Sf. Alexie încă se mai păstrează, imbinându-se armonios cu substratul religios al sărbătorii.

Ziua de 20 martie marchează echinocțiul de primăvară ceea ce înseamnă că ziua este egală cu noaptea în orice loc de pe Pământ.

Echinocțiul de primăvară marchează începutul primăverii astronomice în emisfera nordică, care durează circa 92 de zile. De la un an la altul, fenomenul nu se produce la aceeași dată datorită faptului că anul calendaristic nu este egal cu cel tropic. Echinocțiul de primăvară reprezintă momentul când Pământul este cel mai aproape de Soare și, începând de la această dată, durata zilei va fi în continuă creștere, iar cea a nopții în scădere, până la data de 21 iunie, când va avea loc solstițiul de vară, adică noaptea va fi cea mai scurtă din an.

În emisfera sudică a Pământului, fenomenul este invers, astfel că în regiunile respective acest moment marchează începutul toamnei astronomice. Totodată, în regiunile polare, în emisfera nordică, începe lunga zi polară, iar în cea sudică începe noaptea polară, care vor dura, fiecare, câte șase luni.

Echinocțiul are loc de două ori pe an. Prima dată este momentul când Soarele traversează ecuatorul ceresc trecând din emisfera cerească sudică în cea nordică, în jurul datei de 20 martie, reprezentând echinocțiul de primăvară în emisfera nordică și echinocțiul de toamnă în cea sudică.

Al doilea echinocțiu al anului este momentul când soarele traversează ecuatorul ceresc trecând din emisfera cerească nordică în cea sudică, în jurul datei de 23 septembrie, reprezentând echinocțiul de primăvară în emisfera sudică și echinocțiul de toamnă în emisfera nordică.

Punctul de intersecție din acest moment al eclipticii cu ecuatorul ceresc se numește punctul autumnal.

Echinocțiul de primăvară marchează începutul primăverii astronomice și are loc după „Mărțișor”, „Babe” și „Moși”, după „zăpada mieilor”, când, calendaristic deja am pășit în anotimpul primăverii, deși lună martie se dovedește a fi destul de capricioasă.

El se produce în jurul datei de 20 martie când longitudinea astronomică a acestuia revine la valoarea de zero grade.

La momentul echinocțiului de primăvară Soarele traversează ecuatorul ceresc trecând din emisfera australă a sferei cerești în cea boreală. Când Soarele se află în acest punct, numit punct vernal, el descrie mișcarea diurnă în lungul ecuatorului ceresc, fenomen ce determină, la data respectivă, egalitatea duratei zilelor cu cea a nopților, indiferent de latitudine.

Echinocțiul de primăvară are multiple semnificații și obiceiuri pe întreg mapamondul. Cuvântul echinocțiu derivă din limba franceză – equinox – care, la rândul lui provine din latinescul aequinoctium, format din aequus – egal și nox, noctis – noapte.

Astrologii susțin că momentul când ziua devine egală cu noaptea (Echinocțiu de primăvară) simbolizează o stare de armonie, o stare de transformare profundă atât a naturii exterioare, cât și o transformare benefică a naturii noastre umane.

În perioada echinocțiului de primăvară totul se trezește la viață, tinde să iasă la suprafață, să se bucure de energiile profunde ale primăverii.

Să sperăm că anotimpul florilor se va instala o dată cu echinocțiul de primăvară, iar razele Soarelui vor birui covorul de nea și de gheață care se mai găsește, pe alocuri, pe străzi și prin gospodării.

Buna Vestire, cunoscută în popor și sub numele de Blagoveștenie, Ziua Păsărilor sau Ziua Cucului, se prăznuiește, în fiecare an, pe 25 martie, fiind prima sărbătoare atestată documentar, dedicată Maicii Domnului, o sărbătoare importantă și dragă multora dintre români. Este considerată a fi o zi sfântă și este cinstită ca atare.

Sărbătoarea a fost introdusă la Roma de Papa Leon al II-lea. La început aceasta era doar locală și cu denumirea de sărbătoare a nașterii Nașterii Domnului. Variația datei de prăznuire a existat în Apus până în sec. XI, când data de 25 martie s-a generalizat în toată lumea catolică. Numai la armeni Buna Vestire se prăznuiește pe 7 aprilie, în raport cu data veche a sărbătorii Nașterii Domnului (6 ianuarie).

În Răsărit însă, data de 25 martie s-a generalizat probabil îndată ce Nașterea Domnului a început să fie sărbătorită peste tot pe 25 decembrie, adică încă din prima jumătate a sec. al V-lea.

Se spune că în ziua de Buna Vestire, arhangelul Gavril a venit în cetatea Nazaret și i-a vestit Fecioarei Maria ca a fost aleasă de Dumnezeu să dea naștere Mântuitorului Hristos și i-ar fi grăit așa: „Bucură-te Maria, cea plină de har, Domnul este cu tine. Binecuvântată ești tu între femei și binecuvântat este rodul trupului tău, Iisus”.

În credința populară românească, există însă o sumedenie de obiceiuri și tradiții legate de această sărbătoare autohtonă. Tradițiile și obiceiurile sunt atât de frumoase, atât de românești, atât de străvechi, cu atât de mult iz strămoșesc, dar atât de puțin cunoscute unele, încât trebuie scoase la lumină.

Sărbătoarea de Bunavestire, situată în imediata apropiere a echinocțiului de primăvară mai este cunoscută și sub denumirea de Blagoveștenie (Blago Vesti), cuvânt ce este de origine slavă. Este o sărbătoare ce descrie venirea fizică a primăverii și blagoslovirea naturii și a pământului, dar și renașterea ciclică a naturii. Este ziua în care firul de iarbă se dezleagă și începe să crească, este ziua în care pământul și muștele se dezmoțesc, este ziua întoarcerii

păsărilor călătoare și începe cucul a cânta. Dar Cucul este cu siguranță o pasăre specială și nu degeaba în unele regiuni ale țării, Bunavestire mai este cunoscută și ca Ziua Cucului. Această zi, pe care românii o sărbătoresc, este o reminiscență a unui vechi calendar popular, probabil lunar, deoarece ea este separată prin 9 zile de sărbătoarea ce o precede, Alexiile.

În esența sa, Bunavestire este o sărbătoare asociată îndeosebi păsărilor și de aceea i se mai spune și Ziua Păsărilor. Se spune că păsările se întorc în această zi de primăvară spre casele lor, purtând pe aripile lor speranța, primăvara, dorul de reîntoarcere. În unele zone ale țării, există credința că păsările care se întorc în această zi sunt întrupări ale sufletelor strămoșilor. Într-o zi atât de specială, păsările au și ele dezlegare de la cel care le-a creat, limba fiindu-le dezlegată. Cucul prezintă și el o importanță deosebită în geneza sărbătorii Bunei Vestiri, primul său cântat fiind asociat echinocțiului de primăvară, iar ultimul său cântat de solstițiul de vară. Doar în această zi, de Bunavestire, cucul, despre care se crede că în timpul frigului și al iernii preschimbă în uliu, redevine la loc cuc și începe să cânte. Harul cântatului îi este dat până de sărbătoarea Sânzienelor sau a Sfântului Petru când se înecă cu orz, și nemaifiind în stare să cânte, se transformă iarăși în uliu, sărbătoare numită Amuțitul Cucului.

Această sărbătoare era și un important moment pentru prognozarea timpului calendaristic, pentru eșalonarea muncile agricole de primăvară, pentru practicarea unor ritualuri de îndepărtare a forțelor malefice, de divinație și de prognozare a vremii și a duratei vieții.

De Ziua Păsărilor, în unele zone, fertilitatea în noul an era invocată prin stropitul rădăcinii prunilor cu țuică și amenințarea cu securea a pomilor fructiferi că vor fi tăiați dacă nu rodesc. Potrivit tradiției populare românești, în ziua de Buna Vestire se aprindea un foc în curte, alături de care se puneau pâine, sare și o carafă cu apă, astfel încât îngerii să se încălzească, să își astâmpere setea și foamea și să vegheze locuința tot timpul anului.

Un alt obicei al acestei zile, ca și de Alexii, este acela de a aprinde focuri în curți, până târziu, după miezul nopții, ori chiar până în zori, focuri în care se ard lucrurile nefolositoare, adunate de prin gospodărie, iar obiceiul poartă numele de „Noaptea Focurilor”. De asemenea, casele și lucrurile se afumă pentru a alunga blestemele și gândurile negre. Se mai spune că de Blagoveștenie, vrăjitoarele au putere mare. Ele pot prepara o mămăligă din porumb proaspăt măcinat cu care să ucidă peștii din lacuri, să oprească rodul pomilor ori să ia laptele vacilor. Ca să nu existe asemenea necazuri, în lumea satului locuința se afuma cu tămâie de la Paștele trecut ori de la altă mare sărbătoare și lenjeria de corp să fie purtată pe dos. Un efect binefăcător îl are și o ceapă aruncată pe fereastră, în timp ce se spune: „Na, ia de aici, pomană de sufletului vrăjitoarelor”.

Tot acum se reîntoarce și cucul. Pentru a întâmpina sosirea lui, sătenii se îngrijeau, din timp, să aibă asupra lor bani dar și sa fie în bune relații cu toată lumea din jur. Dacă primul cântec al cucului era auzit pe stomacul gol, din stângă sau din spatele omului, era semn rău: „Cucu-n spate mi-a cântat/ și moartea m-a săgetat!”. Dacă pasărea îi cânta cuiva din față, era semn îmbucurător, semn că toată vara îi va merge bine.

În momentul în care auzeau cucul cântând, ei aruncau banii în direcția din care se auzea cântecul și rosteau versuri pe un ton interogativ, numărând glasurile cucului, deoarece se consideră că fiecare „glas” corespunde unui an de viață.

Se urmărea cu multă atenție locul unde cântă prima dată cucul iar creanga pe care a stat el se tăia și se pune în lăutoarea fetelor, pentru a fi îndrăgite de flăcăi așa cum cucul era îndrăgît de către toți oamenii. În unele sate se obișnuia să se vâneze cucul de Blagoveștenie, capul acestuia fiind conservat în sare pentru că mai apoi să fie purtat de fete în sân, la hore. Tineretele credeau că vor fi invitate, astfel, des la joc și repetau mereu în gând: „Cum nu sta cucul în loc, /Așa să nu stau eu în joc”.

Flăcăii și fetele îl întrebau pe cuc când se vor căsători: „Cucule voinicule/ Câți ani îmi vei da/ pân' m-oi însura sau mărita?”

Dacă se întâmpla că după rostirea acestor cuvinte, cucul să cânte, cântecul său echivala cu un an de așteptare. Dimpotrivă, dacă el tăcea, tăcerea sa era semn că avem de-a face cu o căsătorie grabnică.

În această zi se scoteau și stupii de la iernat. Aceștia erau trecuți pe deasupra unui foc, pentru purificare, se afumau și se stropeau cu agheasmă pentru a fi încărcăți de fertilitate și de fecunditate și pentru a fi apărați de luarea manei.

Riturile săvârșite în această zi se mai întâlnesc în unele sate izolate din zona montană, unde oamenii continuă să considere că în acest mod natura este readusă la viață, se intra din plin în sezonul lucrărilor agricole de primăvară și se pregătește noul an pastoral.

În alte zone ziua de Ziua Cucului era însă considerată neprielnică pentru rodul păsărilor, animalelor și plantelor: nu se puneau cloștile deoarece se credea că puii vor ieși cu două capete și patru picioare și din ouăle ouate în această zi nu ies pui și nici nu sunt bune de mâncat, de aceea se aruncă.

Nici vacile nu se goneau în această zi.

Importanța sărbătorii este marcată și de sacrificiul peștelui care se consuma ritual, indiferent dacă ziua era de post sau de dulce. Toți creștinii trebuie să mănânce pește pentru că în cursul anului să se simtă „ca peștele în apă”.

De Blagoveștenie se opreau morile de apă și de vânt și se așteptau sosirea rândunelelor.

În tradiția populară se spune că așa cum va fi timpul de Buna-vestire, tot așa va fi și în ziua de Paști. Iar dacă se ia ceața înainte de a ieși soarele, așa de timpuriu are să fie și primăvara iar plugarii vor avea un an fără de griji și cu belșug. Dacă pe 25 martie natura este acoperită cu un vestmânt verde, era semn că anul va fi bogat în roade. Ciobanii se suie în această zi pe stogul de fân și o amenință cu toporul pe iarnă, gonind-o, că iarba-i înverzită și că ei trebuie să-și pască acum turmele. De Blagoveștenie nu se macină porumbul, căci mălaiul făcut atunci nu era mâncat nici măcar de peștii din râuri, iar dacă era presărat la rădăcinile pomilor, aceștia nu mai puteau da rod tot timpul anului. În acest fel, se vestea oamenilor că era de rău a lucra în această zi dar și interdicția de a dormi prea mult spre a nu fi somnoros tot anul și nici a căuta ceartă.

Să păstrăm vie magia acestor sărbători și să ne bucurăm de primăvară!

Bibliografie:

- Adrian Fochi - Datini și eresuri populare de la sfârșitul secolului al XIX-lea, Editura Minerva, București, 1976.
- Arthur Gorovei. - „Credințe și superstiții ale poporului român” Editura, Grai și Suflet - Cultura Națională” București, 1995.
- Antoaneta Olteanu - „Calendarele poporului român”, Editura Paideia 2001.
- Elena Niculița Voronca - „Datiniile și credințele poporului român”, Editura Polirom Iași 1998.
- Ion Ghinoiu - „Obiceiuri populare de peste an”, Editura Fundației Culturale Române, 1997.
- Ion Ghinoiu - „Sărbători și obiceiuri românești”, Editura Elion, București, 2002.
- Ion Ghinoiu - „Zile și mituri. Calendarul țaranului român 2000”, Editura Fundației PRO, București, 1999.
- Ion Taloș - „Gândirea magico-religioasă la români”, Dicționar, Editura Enciclopedică, București, 2001.
- Irina Nicolau - „Ghidul Sărbătorilor Românești”, Editura Humanitas, 1998.
- Narcisa Știucă - „Sărbătoarea noastră cea de toate zilele, vol. II”, editura Cartea de Buzunar, 2006.
- Romulus Vulcănescu - „Mitologie Română”, Editura Academiei R.S.R. București, 1985.
- Simion Florea Marian - „Sărbătorile la români” Editura „Grai și Suflet - Cultură Națională”, 2001.
- Tony Brill - „Legende de Cosmosului” Editura „Grai și Suflet - Cultură Națională”, 1994
- Tudor Pamfile, „Mitologia română”, Editura ALL, București, 1997.
- Tudor Pamfile - Văzduhul după credințele poporului român, Editura Paideia
- Viețile Sfinților, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor 1998.

Cobra, o carte, ultima scrisă la Alberta-Edmonton-Canada de bărlădeanul Constantin Clisu

Ion N. OPREA

Sosise în țară, la Bârlad, la prietenul nostru profesorul Virgil Giușcă, directorul Casei de cultură "George Tutoveanu", și dorise să-și vadă la Iași prietenii cu care, într-o perioadă, desfășurase activitate cultural-științifică la Bârlad, făcuse literatură și multe proiecte...

Însoțit de profesorul Giușcă, în mașina acestuia, sosiți la Iași, iată-ne-n buchet, umăr lângă umăr, cap lângă cap, 30 mai 2009, în Grădina Copou, la statuia și Teiul lui Mihai Eminescu, apoi pe terasa fostului cinematograful din Copou, acum un fel de restaurant, la o cafea de aduceri aminte: el Constantin Clisu, cu care nu mă mai văzusem în ultimii aproape 50 de ani, Clisu care în 1955 a debutat literar cu o poezie, în ziarul "Steagul Roșu", Bârlad (nu în "Vremea nouă", cum cred unii, că ziarul acesta nici nu exista), unde eu ca redactor, eliberat din armată, tocmai lucram ca începător în ale presei la pagina literară, Clisu care după ce a lucrat ca bibliotecar la Biblioteca "Stroe S. Belloescu" și în învățământ ca profesor, câțiva ani a fost și redactorul-șef al ziarului de uzină "Rulmentul", succedându-i pe lordache Codreanu, Ion N. Oprea și Constantin Hușanu, încă de pe atunci buni prieteni; Constantin Clisu și Alexandru Tacu-Zeletin, cu care a făcut și deprins poezia, gustul manifestărilor literare cu public; Clisu și profesorul Vasile Fetescu, mulți ani director de școală la Bârlad și Iași, publicist cunoscut, acum scriitor și poet, membru al USR...

La cafeaua servită discutăm de toate, dar mai ales desfășurăm proiectele, Constantin Clisu ne relatează preocuparea sa despre viitorul său roman, viața în Cuba, pe care o vizitase în mai multe rânduri, dar nu definitivase documentarea, nici titlul lucrării...

Ne despărțim împrăștiți în prietenie, eu cu gândul la Clisu și la țara care îl interesa, Cuba...toți mulțumiți de revederea avută.

...Scrive Mircea Radu Iacoban în 14 martie 2011 după ce a citit "Parfumul de Guayaba" (interviuri cu G.G. Marquez), stăruind asupra celui care a scris "Un veac de singurătate", ca cel care îl admiră pe Fidel Castro, căruia Iacoban îi fusese prezentat la Havana, în 1970, ca viitor autor al unei cărți despre Cuba ("Din Azore, în Antile", apărută la "Junimea" în 1971) și de la care s-a ales doar cu o strângere de mână, moment redat în "Trăim o singură dată, Jurnal 2004-2014", Editura "Junimea" 2015, p. 381, revelațiile lui Marquez, "să le vezi și să nu crezi": "Fidel Castro este un cititor vorace, iubitor și cunoscător foarte serios al literaturii bune din toate timpurile și, chiar în momentele cele mai grele, are o carte interesantă la îndemână ca să-și umple orice gol", columbianul afirmând că unele manuscrise ale sale l-au avut ca prim cititor pe Fidel, iar ca autor "a ținut seama de observațiile neobișnuitului lector!"

La data întâlnirii noastre de la Copou, Fidel Castro încă în activitate, eram curios să văd cum va vorbi din documentările sale prietenul meu Constantin Clisu despre conducătorul Cubei vizitate...

"Cobra", roman, de Constantin Clisu, editura Pim, Iași, 2016, 271 p., dedicat „neprețuitelor comori ale sufletului meu, soției și fiicelor mele Corina și Nausicaa”, cum scrie el la loc potrivit, nu-i o carte dedicată Cubei, cu atât mai puțin conducătorului ei, despre care tangențial amintește, subiectul i-a „fost inspirat din viața reală a unei ființe”, spune autorul în postfață, dar noi o găsim ca oglindă a unei familii, o față româncă și un cubanez, Mădălina și Rodolfo, cum e obiceiul azi, după studii în România, se stabilesc în Cuba, sunt realizatori ai unui copil, minune, dar care, neadaptată locurilor, neacceptată de soacră, ea revine Acasă, în România, cu fetița de mână, ca să-și găsească mormânt, înainte de vreme, în pământ străbun, ajutată și în această privință de prieteni locali.

Sunt amintite, firește, „aspecte din viața poporului cubanez, care a fost ținut sub sceptrul unui dictator mai bine de o jumătate de secol”, într-o țară în care, ca și în România tot cam atât timp, libertatea cuvântului și libertatea de mișcare au fost scoase nu doar din dicționar. Cartea „Cobra” de Constantin Clisu este cronică a unei familii întemeiate pe respect și dragoste, dar care eșuează din varii motive, spuse de autor, dar pe care, în adânc, le las curiozității cititorilor să le discearnă și înțelegă plenar. Importantă este familia, prietenia și coplăria, jocurile lor în desfășurarea a ce este „Cobra” nu numai în Cuba. Căci Cobra, dincolo de ce crede C. Hușanu, realizatorul material a lucrării, este și un act folcloric împletit de prietenii.

...Cobra, echivalentul unei drame prin care trece eroina romanului ce apare postum, devine și mai adecvat, dacă ne gândim că însăși dispariția autorului înainte de a-și vedea publicate plâsmuirile unor nopți de meditație, este o Cobra ce ne pândește din spatele timpului neiertător cu soarta noastră de pasageri pe meleaguri pământene”, susține Constantin Hușanu în „Memento” la carte, în împrejurările grele ale vieții, „priebeagă în lume”, adaug eu.

...Înainte de a ne părăsi și a ne da drumul la mână pe care i-o țineam strâns, tata abia terminase de scris romanul „Cobra”. Când tata termina de scris un roman, i-l dădea mamei pentru o primă editare, făcea schimbările propuse, mama îl recitea, urmau alte schimbări, și-apoi ni-l dădea nouă, fiicelor lui. Îl citeam și noi, după care urmau fazele pregătitoare imprimării”, scriu în „Cuvânt înainte” fiicele lui, mărturisind că de data aceasta, „toate aceste etape au rămas suspendate prin trecerea lui în neființă, pe 11 februarie 2012”, iar „emoțiile profunde resimțite la atingerea gândurilor lui” le-au „încetinit încercările repetate de finalizare a acestui roman”.

Cartea de față, cum spune familia, acum, patru ani mai târziu, se publică cu ajutorul lui Constantin Hușanu, prietenul lui de o viață (vezi și „Jurnal tardiv” de C. Hușanu), așa cum a rămas după ultimele „trăsături de creion” ale autorului, din ianuarie 2012, căruia „timpul nu i-a mai permis să treacă prin fazele obișnuite, premergătoare versiunii finale”. Este publicată așa cum a ieșit din ultima strună a autorului ei, că se grăbise, cum am mai spus să ne dea telefon în România, mie și lui Hușanu, să ne vestească despre faptul că el „e bine”, carte care mai sub toate raporturile, temă, coerență, personaje, acțiune și stil, mi se pare este una dintre cele mai reușite opere ale inspectorului școlar în ale învățământului vasluian, românesc.

Structurat în trei părți – *Văzduhul este pentru păsări, drumurile pentru oameni*, partea I-a, în care, în 13 episoade se probează susținerile a ceea ce este naivitatea copiilor, drumurile de început, viața ca o continuă călătorie, fără să știi exact încotro, dragostea și iubirea, iubirile pătimase, astfel că și atunci când părăsim locurile natale, ca în cazul celor doi eroi ai poveștii țesute de C. Clisu, ne amintim sau trebuie să ne amintim că nu suntem singuri pe lume; *Fiecare lume are lumea ei*, este titlul părții a II-a, restul episoadelor, până la 47, despre primii pași în necunoscut, cu imaginația că dincolo de zări există o lume mirifică, dar acolo, surpriză, duminicile nu sunt sărbători pentru toți, sunt așezări pustiite de doruri, zile cu două dimineți, apar nori de furtună și în fiecare om este tănuț o lume, că adevărata casă a omului se află numai acolo unde te așteaptă dragostea și că niciunde în lume, oricât ai cutreera-o, nu sunt sărbători ca ale noastre, viețuim cu toată ființa într-o țară dacă simțim că ne-a adoptat, dar cum și pasărea zboară cu puiul ei, așa și...; *Acasă! Acasă! Ce cuvânt doinitor! Poate fi asemuit cu susurul izvoarelor, șoptitul frunzelor de codru, legănate de vânturi și de cântecul păsărilor în care se topesc și renasc toate anotimpurile*, partea a III-a a cărții, cu ultimele episoade, inclusiv cel cu numărul 57 din care aflăm că sunt nostalgii pe care nici timpul nu le poate estompa, dar până aici ni se spusese deja, ca avertizare, că indiferența este adesea umbra neliniștii și numai timpul poate măsura prietenii adevărate! Cum orice frunză desprinsă de pe un ram înainte de vreme arde pământul, așa și Mădălina cu fiica ei ținută de mână se întoarce Acasă, unde, la Bunica Elvira, în vârstă, tânara moare, iar Yorlensis, nepoata ei, în cumpăna incertitudinii, găsește două suflete mari, familia inginerului Ștefan Dragomir, care o adoptă pe Yorli, mereu rămasă întrebătoare: „Vreau s-o văd pe bunica!”, bunica întâlnită ca dintr-o întâmplare, acasă, în

România, dar cu suflet mare, pe când bunica cea adevărată, las cititorul s-o întâlnească și s-o cunoască... „Pot s-o văd pe mama? Vreau să vorbesc cu ea!” cere fetița tatălui adoptiv când mână în mână o vizitează la mormântul de la cimitir. “Acum doarme! Nu putem să-i tulburăm somnul...”, i se explică, așa, schimbând discuțiile, amânându-le cresc copiii mari, ca să înțeleagă mai târziu întreg cuprinsul vieții realitate...

Cartea lui Constantin Clisu este o carte bine structurată, pedagogic gândită și realizată, ea sădește în noi nu numai prețuirea față de ce este Acasă-casă, dorul de ea, de mamă și tată, fie și adoptivii, mai ales atunci când castelele de nisip se naruie și tremură, poate, din cauza destinului.

Convinși, ca și familia lui, de faptul că Ecaterina și Constantin Clisu, cu stelele lor, ne însoțesc și azi, atunci când citim „Cobra”, *Cobra* și ne regăsim precum cândva, păstrez cuvinte de prețuire nu numai acestui volum, ci întregii sale opere nu numai literare. Cetățean de onoare a urbei care l-a adoptat, Bârladul, ca și familia Ștefan Dragomir pe Yorlensis, mulți ani Inspector General al învățământului județean Vaslui, poet dificil de egalat – *Cântece de dor* - 1980, *Dorbanț*, clauză – 1984, *Cu toate pădurile în brațe* - 1995; *proză poetică*, *Miniaturi pentru buzunarul din stânga* – 2009; *Literatură pentru copii*, *Pentru un pui de sturz*-1979, *Vine moșul pe cărare* – 1983, *Cocorul singuratic* – 1987, *Văluță descoperă lumea* – 1988, *Trandafiri de lumină* – 1989, *Un strigăt în noapte* – 1992, *Dincolo de poveste* – *Mituri și legende indiene* – 2002; *teatru pentru copii*, 1988-2002: *Nemaipomenitele aventuri ale ursulețului Rimbo*, *Chiț*, *Chiț și pințesele Miorlau*, *Nu sunt măgarușul Ted*, *Prințul de preerie*; *romane*, *Mama nu e vinovată*, 1999, *Bastardul*, 2002, *În calea vânturilor*, 2005, *Restul ...e tăcere*, 2005, *La marginea nopții*, 2009, Constantin Clisu lipsește, totuși nu numai Bârladului.

Un autor nu doar prolific, unul complex care ne trebuie, un ridicător al românismului, el este unul dintre românii care la Edmonton-Canada, unde a avut ultimul domiciliu, a pus piatră de temelie ridicării bustului lui Mihai Eminescu.

Scriind “Constantin Clisu, Două cărți într-un an...”- *La marginea nopții și Miniaturi pentru buzunarul din stânga* – în „Scurte medalioane”, de Ion N. Oprea, editura Pim, Iași, 2010, p.132-135, încheiam: „Atenție. Constantin Clisu a scris nu doar două cărți într-un an, ci a făcut și multă publicistică, cine a putut să-i urmărească întreaga sa activitate de presă?

Nici chiar invidioșii, cei puși pe critică fără de noimă!”

Daniela OATU

Ning poezii...

La facerea iernii – se pare
că Dumnezeu a sosit cam târziu...
Ce vârstă-și tot face spre mine cărare?
Să-i deschid?
-Cine ești? Ce dorești?
-Săru`mâna... Îmi dați un an?... Îmi dați?
-N-am mărunț...
Să-i deschid, dragă Bi?... Nici nu știu...

Trec statui cu privirea-n pământ
Cu degetul arătător
punând de-o-nscenare

Ce vârstă-și tot face spre mine cărare?
Când la răscruce de vieți
ning semafoare labile
ning poezii câteodată
cică-n stelele vecine...

Când pentru copacii goi
caută ascunzătoare
Moș Crăciun cu ochi prudenti
își amanetează harul
Ce vârstă-și tot face spre mine cărare?
Din poem ciugulesc îngeri și se mută-n alt cuib
Când ning aripi ostenite în cerneala-ndurerată
Cică-n stelele vecine ning poezii câteodată...

Monografia comunei Văleni sau Cronica unei istorii de 600 de ani

Valeriu LUPU

*„Cunoscând istoria, eroii, tradiția,
ne facem mai sociabili, mai altruști,
mai iubitori de om și viață”*

Nicolae Iorga

Sunt uneori momente deosebit de importante în viața unei comunități care se cuvine a fi subliniate și trăite cu demnitate și bucurie. Evenimentul din 6 martie 2016, prilejuit de lansarea monografiei comunei Văleni, este unul din aceste momente care cu siguranță va marca de o manieră benefică viitorul acestei străvechi așezări românești. Începând cu această dată comuna Văleni capătă girul și recunoașterea istorică pentru cei 600 de ani de existență, înscriindu-se astfel în rândul comunităților care au pus temelii de început ale ținuturilor moldave. Ceea ce s-a întâmplat la Văleni prin lansarea acestei monumentale monografii a locului, a fost unul din acele momente fericite în care, toată suflarea comunei i-a act de propria istorie consemnată între copertile unei cărți, intitulată simplu „**Comuna Văleni – județul Vaslui – oameni și locuri**” care - coincidentă - are tot atâtea pagini câți ani de existență are comuna. Prin această lucrare

Octavian Dumitriu – autorul cărții - oferă comunei Văleni un adevărat blazon al identității sale.

Apariția acestei cărți se înscrie în ceea ce marele nostru istoric Nicolae Iorga spunea „*Istoria unei națiuni nu va fi completă decât atunci când și ultimul cătun va avea consemnată istoria sa*” Și avea dreptate pentru că, până la urmă, istoria consemnează existența concretă a fiecărei comunități în ceea ce au ele mai semnificativ – de fapt viața comunității cu parcursul ei în timp.

O carte frumoasă, inteligent alcătuită, bogată în evenimente și imagini, croită parcă pe măsura vechimii și vredniciei oamenilor acestor locuri. Cele 16 capitole ce alcătuiesc cartea sunt tot atâtea studii în diversele domenii care au marcat evoluția comunei; de la așezare geografică, aspecte de toponimie locală, cadru socio-demografic, file de istorie, etnografie și folclor, până la viața spirituală, învățământ, activitate cultural-artistică și evoluție economică. Prin conținutul său, monografia profesorului Octavian Dumitriu, apare mai întâi de toate ca o carte document, pentru că inserează în paginile sale date precise privind evoluția comunei, cu fluctuațiile ei în timp determinate de contextul geoclimatic, economic, administrativ, socio-politic și istoric. În egală măsură consemnează întâmplări, fapte, oameni și evenimente importante, cu impactul lor asupra comunității și de fiecare dată integrate în contextul mai larg al istoriei naționale. Toate evenimentele sunt cercetate cu acribie științifică și prezentate cu acuratețea unui veritabil cronicar, căruia nu-i scapă nimic din ceea ce a însemnat parcursul istoric al comunei de-a lungul celor șase sute de ani de existență atestată documentar.

Într-un stil narativ impecabil – deși mărturisește cu modestie că nu are rutina condeiului (realitatea îl contrazice însă) – autorul realizează pagini de o frumusețe aparte, mai ales când descrie pitorescul zonei, natura în desfășurarea ei ciclică, evenimente și cu deosebire portrete ale trăitorilor locului. Aceste descrieri capătă un aspect afectiv-emoțional când se referă la tradiție, obiceiuri, folclor, viața spirituală și cultural-educativă, la personalități ale locului sau plecate din baștina comunei.

Deosebit de emoționante sunt paginile care evocă jertfele locuitorilor comunei de-a lungul timpului, pentru apărarea gliei strămoșești și consolidarea statului român, începând cu războiul de independență, trecând prin tragedia primului război mondial și continuând cu enormele sacrificii din cea de a doua conflagrație mondială (Cap. 6, *Ani de frământări*, pg 107). Dincolo de patetismul justificat al evocărilor, este sentimentul de mândrie patriotică pentru eroii pe care comuna i-a dat patriei, pentru paginile de glorie pe care aceștia le-au scris cu sângele lor și respectul pentru jertfa lor pe care generațiile în succesiunea lor îl poartă. Printre numeroșii eroi evocați în paginile cărții se află și legendarul erou al plaiurilor vasluiene – Constantin Țurcanu (alias Peneș Curcanul) care în viața civilă a fost picher al drumului spre Iași, drum ce traversează comuna de la un capăt la altul (pg 111). **Te cunosc, eroule** – îi va spune Vasile Alecsandri oprindu-se la podul peste Vasluiet la care picherul lucra. Va fi stat la taifas eroul cu poetul care a cântat, ca nimeni altul, vitejia ostașului român în momentele de răscruce ale istoriei noastre.

Nici momentele de cumpănă din istoria comunei nu au fost ocolite, așa cum a fost cazul răscoalei din 1907 (pg 112), în care, prin relatarea sa, autorul se apropie de adevărul istoric și nu de cel consacrat de viziunea socialistă a timpului, sau de cea comunistă de mai târziu. Cei 11.000 de morți în răscoală au fost de fapt

e-mail: revistaelanul@gmail.com
<http://sites.google.com/site/elanulvs/>

Redacția (tel.: 0235-436100)

Redactor șef: **Marin Rotaru**

Redactor-șef adjunct: **Cristian Onel**

Redactori corespondenți:

prof. univ. dr. **Vlad Codrea**,

Univ. „Babeș Bolyai”, Cluj-Napoca

prof. univ. dr. **Ștefan Olteanu**, București

asist. univ. dr. **Bogdan Rățoi**,

Univ. „Al. I. Cuza Iași”

Dan Ravaru, Vaslui

Corneliu Bichineț, Vaslui

Mircea Coloșenco, București

dr. **Arcadie M. Bodale**, Vicovu de Sus

Serghei Coloșenco, Bârlad

drd. **Laurențiu Ursachi**, Bârlad

dr. **Laurențiu Chiriac**, Vaslui

Ion N. Oprea, Iași

dr. **Sorin Langu**, Galați

ISSN: 1583-3593

Tehnoredactare: **Bogdan Artene**
Tipar: **SC Irimpe SRL Bârlad**

**Număr apărut cu sprijinul Centrului Județean pentru
Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vaslui**

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor aparține, în exclusivitate, autorilor.

427. Cel care îndemna la răzmeriță, era de fapt unul din sutele de agitatori care împânziseră țara pentru a o destabiliza prin revolta țărănească, în timp ce trupele habsburgice și rusești, ca și a altor vecini hrăpăreți, stăteau cu arma la picior gata pentru a ne pacifica țara. Moment greu pentru țară, generat în principal de abuzurile arendașilor, întâmplător evrei, de tipul lui Juster, Cron sau Fischer.

Cele două sate: Văleni și Moara Domnească, cu locuitorii lor – vălenarii și morenii - au pășit împreună prin istorie, și-au construit împreună destinul și tot împreună au străpuns veacurile. Iată de ce poate cele mai frumoase pagini sunt dedicate vieții spirituale - prin evocarea credinței strămoșești și a slujitorilor altarului; folclorului - prin descrierea tradiției și obiceiurilor locului și a oamenilor marcanți care au contribuit la progresul și emanciparea comunei. **“Oamenii, foarte gospodari, oameni de lume, deschiși și adesea intransigenți; serioși și cu valori solide la care nu renunță ușor, ceea ce face ca rădăcinile lor aici să fie adânci și viguroase”** (pg 400), justificându-și astfel originea bucovineană (pg 50).

Viața este descrisă așa cum a fost ea în diferite etape istorice, marcată îndeosebi de munca grea a câmpului, dar și de alte activități caracteristice vieții rurale. Detaliile de tip gospodăresc, folclorul locului, tradițiile și obiceiurile legate de sărbători și evenimente speciale din viața familiei sau comunității, fac deliciul lecturii, mai ales că mulți contemporani și strămoșii lor se regăsesc în paginile cărții. Sub acest aspect remarcabil este faptul că cel mai amplu spațiu îl ocupă capitolul *Etnografie și Folclor* (87 pagini) în care ne este prezentat un adevărat tezaur cultural al locului (p 396). Prin aceste descrieri și evocări cartea așează istoria acestor binecuvântate plaiuri în contextul mai larg al culturii și istoriei naționale.

Nu mai puțin interesantă este istoria personală a autorului, la rândul său o distinsă personalitate care, mai bine de cincizeci de ani, s-a identificat cu viața comunității (pg 564). Pentru că însuși profesorul Octavian Dumitriu este un luptător și, de ce nu, chiar un erou care se regăsește trup și suflet în viața recentă a comunei.

Născut pe meleagurile bacăului (Vultureni), autorul își va petrece copilăria în satul Deleni (lângă Mănăstirea Moreni), a cărei lume mirifică prinde contur în amintirile sale nostalgice *„urcatul prin sălcii după pui de vrabie, păscutul vitelor (doi boi și o vacă) pe coasta de lângă Mănăstirea Moreni, cu bucata de mămăligă care a luat-o la vale și fiștării după ea când s-a așezat la masă, căutarea vitelor prin pădurea Buda situată dincolo de Vlamnic... mersul prin iarbă dimineața când boabele de rouă încă mai străluceau și pădurea răsuna de primele ciripeli ale păsărelelor...”* făceau parte din viața obișnuită a unui copil de țară care trăia din plin chiar și bucuria simplă a jocului cu mingea de cârpă: *„parcă văd și acum cum alergam cu picioarele goale și cuprinși de euforia jocului (cu mingea de cârpă n.n.), strigam de parcă toată lumea ar fi fost numai a noastră”* *Frumoasă și minunată era viața la țară privită cu ochi de copil!* conchide nostalgic autorul (pg 562).

Ajuns la Văleni, prin nedeslușitele căi ale destinului, avea să se integreze pentru toată viața în comunitatea în care a găsit locul propice pentru a-și dezvolta propria vocație *„Aici la țară, în oaza de liniște a satului dintre salcâmi am avut mediul prielnic pentru a-mi desăvârși pregătirea profesională, științifică și metodică... pentru a-mi forma o filosofie moral-poetică asupra rostului educatorului în viața rurală și învingerea dificultăților vieții cu vrednicie și onoare”* (pg 565).

Viața i-a dovedit unul din cele mai simple adevăruri; că nu poți realiza nimic durabil în viață și profesie dacă nu te integrezi trup și suflet locului hărăzit prin forța destinului, pentru că: *„pentru mine – spune autorul - pregătirea intelectuală a fost esențială și cred că drumul ales a fost cel corect ce mi-a permis desfășurarea acelor activități compatibile cu starea mea de sănătate fiind și pe placul - prietenei mele –(hemofilia)”*

Și apoi – mai zice autorul - *„ce-i mai încântător decât să te trezești în diminețile de primăvară și vară în acordurile concertului potpuriu atât de frumos ciripit de inimoasa filomelă (privighetoare) care-și duce viața printre ramurile nucilor din fundul grădinii pe sub care curge liniștit un pâraiaș - pâraul Văleni...”* Și din nou *„minunată e viața la țară!”*

Aș face aici o primă remarcă legată în egală măsură de carte și de autor. Dincolo de evocarea cronologică a istoriei comunei, de departe se simte acel sentiment de dragoste, de prețuire și de căldură sufletească pentru tot ceea ce evocă în paginile cărții. O carte scrisă cu sufletul am putea spune, pentru minunatele suflete ale oamenilor acestor locuri, în mijlocul cărora a trăit, s-a împlinit și a creat.

O a doua remarcă este legată de însăși viața personală a autorului, în permanență amenințată de riscul vital a unei boli pe care a moștenit-o și pe care a învins-o cu stoicism, acceptare și înțelepciune, numind-o cu empatie chiar, *prietena mea*. Drama propriei existențe o va descrie într-o carte apărută sub titlul **Destinul unui învingător**, un adevărat exemplu de urmat pentru oricine pășește în viață, cum că, însuși destinul poate fi influențat prin înțelepciune și asumare lucidă a realității. În acest context aveam să ne cunoaștem. Eu în calitate de medic coordonator al programului național din care făcea parte, el în calitate de pacient. După apariția cărții amintite îmi va spune textual: *domnule doctor, eu am trăit destul, îmi cunosc bine prietena, așa că dați medicamentele ce mi s-ar cuveni celor mai tineri pentru că ei au viața în față.*

Gest de înaltă noblețe. Noblețe născută din suferință și devoțiune, din pasiune și înțelepciune. O victorie a spiritului am putea spune fără teama de a greși.

Însă adevărata victorie a profesorului Octavian Dumitriu, este monografia închinată comunei care l-a adoptat. O pagină de istorie care aduce la lumină cei șase sute de ani de existență a acestei așezări și, de ce nu, o pagină frumoasă care se adaugă istoriei neamului românesc.

OCTAVIAN GH. DUMITRIU

COMUNA VĂLENI - JUDEȚUL VASLUI - OAMENI ȘI LOCURI

edituro pim